

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MATEMATIKO, NARAVOSLOVJE IN
INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE

ZAKLJUČNA NALOGA
ZADOVOLJSTVO Z ŽIVLJENJEM,
VZGOJNI SLOGI IN SINDROM RAZVAJENOSTI
PRI OTROCIH

KATJA RAVNIKAR

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MATEMATIKO, NARAVOSLOVJE IN
INFORMACIJSKE TEHNOLOGIJE

Zaključna naloga

**Zadovoljstvo z življenjem, vzgojni slogi
in sindrom razvajenosti pri otrocih**

(Satisfaction with life, parenting styles, and the spoiled child syndrome)

Ime in priimek: Katja Ravnikar
Študijski program: Biopsihologija
Mentor: doc. dr. Ana Arzenšek
Somentor: asist. dr. Vesna Jug

Koper, avgust 2017

Ključna dokumentacijska informacija

Ime in PRIIMEK: Katja RAVNIKAR

Naslov zaključne naloge: Zadovoljstvo z življenjem, vzgojni slogi in sindrom razvajenosti pri otrocih

Kraj: Koper

Leto: 2017

Število listov: 47

Število referenc: 70

Mentor: doc. dr. Ana Arzenšek

Somentorica: asist. dr. Vesna Jug

Ključne besede: zadovoljstvo z življenjem, vzgoja, sindrom razvajenosti, otroci

Izveček: Zadovoljstvo z življenjem je eden najpomembnejših konstruktov pozitivne psihologije in se nanaša na subjektivno oceno življenjskega zadovoljstva glede na kognitivne procese. V zaključni nalogi se je avtorica osredotočila na doživljanje zadovoljstva pri otrocih. V današnjem svetu starši velikokrat poskušajo ponuditi otroku le najboljše, da bi bil zadovoljen. Pri vzgoji v imenu ljubezni lahko naredijo veliko vzgojnih napak. Kot pravi Bogdan Žorž (2009), je razvajenost otrok rak sodobne družbe in tudi vzgoja je eden od vzrokov razvajenosti otrok. Avtorica v raziskavi preverja povezanost zadovoljstva z življenjem, starševske vzgoje in razvajenosti otrok. Za pridobitev podatkov je avtorica uporabila tri vprašalnike SWLS-C, PBI in OIOS, ki ga je prevedla iz angleščine. V raziskavi je sodelovalo 121 udeležencev, od tega 58 dečkov in 63 dekl�ic s povprečno starostjo 10,1 let. Vzorec je bil izbran namensko. Glavne ugotovitve so bile, da med razvajenostjo otrok in vzgojnimi stili staršev ni statistično pomembnih povezav, splošna razvajenost otrok je v pozitivni korelaciji z njihovim zadovoljstvom, vendar pa pride do razlik pri posameznih dimenzijah razvajenosti, pri katerih je ugotovila, da je telesna/socialna razvajenost v pozitivni korelaciji z zadovoljstvom z življenjem, duhovna razvajenost pa v negativni korelaciji, pri materialni razvajenosti pa do statistično pomembnih povezav z zadovoljstvom z življenjem ni prišlo. Ugotovitve raziskave ponujajo podrobnejši vpogled v področje zadovoljstva z življenjem, vzgoje in razvajenosti pri otrocih.

Key words documentation

Name and SURNAME: Katja RAVNIKAR

Title of the final project paper: Satisfaction with life, parenting styles, and the spoiled child syndrome

Place: Koper

Year: 2017

Number of pages: 47

Number of references: 70

Mentor: Assist. Prof. Ana Arzenšek, PhD

Co-Mentor: Assist. Vesna Jug, PhD

Keywords: satisfaction with life, parenting styles, spoiled child syndrome, children.

Abstract: Satisfaction with life is one of the most important constructs of the positive psychology and it applies to a subjective evaluation of our general satisfaction in life with regards to cognitive processes. In the thesis, the author focused on experiencing satisfaction among children. In today's world, the parents often try to offer the child only the best in order for her to be satisfied. In the case of upbringing in the name of love, parents can make a lot of mistakes. According to Bogdan Žorž, the spoiled child syndrome is the cancer of the modern society. Upbringing is also one of the reasons why children are spoiled. In the research, the author checks the connection between satisfaction with life, parental upbringing, and children being spoiled. In order to acquire information, the author used three questionnaires SWLS-C, PBI, and IOS, which she translated from English. In the research, there were 121 participants (58 boys and 63 girls) with the average age of 10.1 years. The pattern was chosen purposively. The main ascertainments were that between being spoiled and the styles of the upbringing of the parents there are no statistically significant connections. The general degree of being spoiled among the children correlates positively to their satisfaction. However, there are differences in individual dimensions of being spoiled. The author found out that being spoiled physically/socially correlates positively with satisfaction with life. Meanwhile, being spoiled spiritually is in negative correlation with satisfaction with life. In the case of being spoiled materially, statistically significant connection with satisfaction with life did not occur. The ascertainments of the research offer a more detailed insight into the field of satisfaction with life, upbringing, and children being spoiled.

ZAHVALA

Končno mi je uspelo in sedaj, ko sem na cilju, bi se rada zahvalila vsem, ki so mi pomagali na poti do uresničitve le tega.

Najprej se zahvaljujem svoji mentorici in somentorici za vso potrpežljivost, nasvete in odgovore na moja vprašanja ter spodbude in pomoč ob vseh težavah, s katerimi sem se srečala pri izdelavi zaključne naloge.

Hvala Osnovni šoli, vsem učiteljicam 4. in 5. razredov, ki so mi dovolile reševanje vprašalnika v času pouka, staršem, ki so podpisali soglasje in seveda vsem učencem, ki so rešili vprašalnik.

Za nasvete in nesebično pomoč, ko se mi je pri pisanju naloge kaj zataknilo, gre zahvala tudi mojim prijateljicam Nini, Ani Marie in Špeli.

Seveda pa se zahvaljujem tudi svoji družini, ki me je opominjala na to, da je potrebno napisati diplomu in mi stala ob strani, mi pomagala in spodbujala, ko mi je bilo težko in sem že obupavala.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	1
1.2	Pozitivna psihologija.....	3
1.2.1	Pojem psihičnega blagostanja.....	4
1.2.2	Subjektivno blagostanje.....	5
1.2.3	Psihološko blagostanje	6
1.2.4	Dejavniki, povezani z blagostanjem.....	7
1.2.5	Dojemanje psihičnega blagostanja pri otrocih.....	8
1.2.6	Psihično blagostanje v srednjem in poznem otroštvu.....	10
1.3	VZGOJNI STILI.....	11
1.3.1	Represivni, avtoritarni vzgojni stil z nadzorom.....	12
1.3.2	Permisivna, popustljiva vzgoja.....	13
1.3.3	Avtoritativni vzgojni stil.....	14
1.3.4	Nevpleteni stil starševstva	15
1.3.5	Raziskave in primerjave različnih vzgojnih stilov	15
1.4	Pojem razvajenosti.....	16
1.4.1	Ravni razvajenosti	18
2	NAMEN DELA IN HIPOTEZE	22
3	METODE	24
3.1	Vzorec.....	24
3.2	Pripomočki	24
3.4	Postopek	25
4	REZULTATI	26
4.1	OPISNA STATISTIKA.....	26
4.2	VELJAVNOST VPRAŠALNIKA	27
4.3	SPEARMANOVI KORELACIJSKI TESTI	28
4.3	KRUSKAL WALLIS KORELACIJSKI TESTI	28
5	INTERPRETACIJA	30
6	SKLEPI.....	34
7	LITERATURA IN VIRI.....	35

KAZALO SLIK

<i>Slika 1.01: Struktura psihičnega blagostanja (povezeto po Avsec, b.d.).....</i>	<i>5</i>
<i>Slika 1.02: Model subjektivnega blagostanja (povzeto po Avsec, b.d).....</i>	<i>7</i>

KAZALO TABEL

Tabela 4.01	26
<i>Opisna statistika o udeležencih pri vprašalnikih SWLS, PBI, OIOS</i>	26
Tabela 4.02	27
<i>Opisna statistika o udeležencih pri vprašalniku PBI</i>	27
Tabela 4.03	27
<i>Zanesljivost prevedenega vprašalnika OIOS</i>	27
Tabela 4.04	28
<i>Prikaz Spearmanove korelacije med postavkami vprašalnikov SWLS, PBI in OIOS</i>	28
Tabela 4.05	28
<i>Prikaz Kruskal Wallis testa med postavkami vprašalnika SWLS in OIOS</i>	28
Tabela 4.06	29
<i>Prikaz Levisovega testa med postavkami vprašalnikoa SWLS in OIOS</i>	29

1 UVOD

“Srečni otroci? Ja, videl sem jih! Malo umazani, prepoteni, utrujeni, radovedni, zadovoljni in brezpogojno ljubljani. So imeli mobilnik in na kupe igrač? NE. Imeli so prijatelje.”

(Marko Juhant)

Glavni predmet proučevanja v zaključni nalogi je ugotoviti povezanost med psihičnim blagostanjem in razvajenostjo pri otrocih.

Psihično blagostanje ali dobrobit (ang. well-being) je poleg sreče, dobrega počutja, optimizma, upanja, zanosu, zadovoljstva z življenjem in življenjskega smisla ključni pojem pozitivne psihologije. Psihično blagostanje imamo lahko tudi za sinonim psihičnega zdravja oziroma za njegovo osnovno sestavino. Pojem blagostanja tako predstavlja pomemben psihološki vidik kakovosti življenja (Musek in Avsec, 2002). Musek (2010) v svojih zapisih navaja, da psihologijo psihičnega blagostanja lahko razdelimo na dva generalna konstrukta pozitivne psihologije: subjektivno emocionalno blagostanje in psihološko blagostanje.

Subjektivno emocionalno blagostanje zajema hedonske, tako emocionalne kot kognitivne vidike življenjskega zadovoljstva in sreče. Psihološko blagostanje pa zajema eudaimonične, to je bolj duhovne vidike sreče, ki so povezani z osebno rastjo (Ryff in Keyes, 1995). Pri subjektivnem blagostanju gre za subjektiven konstrukt, pri katerem je pomembno lastno doživljanje, in ne to, kaj o dobrem življenju menijo strokovnjaki. Je kompleksen pojav, ki združuje tri temeljne komponente: občutja zadovoljstva z življenjem (kognitivna komponenta), pozitivni in negativni afekt (emocionalni komponenti) (Musek, 2010). Psihološko blagostanje naj bi po eudaimonskih definicijah temeljilo na aktualizaciji človekovih potencialov, torej na uresničevanju posameznikove prave narave. Eudaimonija je bolj povezana s trudom, hedonija pa bolj s sproščenostjo (Avsec in Kavčič, 2012).

Otroci se najpogosteje veselijo pomembnih dogodkov, praznovanj, izletov, sodelovanja v različnih dejavnostih z drugimi ljudmi in materialnih dobrin in ob tem občutijo psihično blagostanje (Kompore, 2008). Juhant (2012) dodaja, da kadar govorimo o občutjih sreče in blagostanja pri otrocih, gre pri tem tudi za sprejetost, pozornost, ljubeče ali varno navezovanje, opravljanje razvojnih nalog in spoznavanje sveta. Milivojevič (2008) pravi, da otroci doživljajo prijetne občutke, kadar se jim izpolnijo želje in delajo stvari, ki so prijetne.

V poznem otroštvu med sedmim in enajstim letom otrok začne usmerjati svojo energijo v odnose izven družine. Začne spoznavati, da nekatere naloge lahko uspešno reši le v sodelovanju z drugimi. Spozna tudi tekmovanje in nagrajevanje. Otrok mora spoznati in sprejeti socialne in učne spretnosti ter pravila, ki organizirajo življenje v njegovem okolju

(Marjanovič Umek in Zupančič, 2009). To se mu zgodi z vstopom v šolo, kjer naleti na veliko sprememb, sprejema nove izzive, ki mu ponudijo novo možnost za uspeh in posledično zadovoljstvo. Sprejeti mora vrstnike in prijatelje, saj je le tako lahko zadovoljen (Juhant in Levec, 2011). V raziskavi, ki sta jo izvedla Rigby in Slee (1993), so primerjali medosebne odnose avstralskih šolskih otrok in njihov vpliv na različne stvari, tudi na blagostanje. Ugotovili so, da so samozavestnejši in srečnejši tisti otroci, ki sprejemajo vrstnike in jim kažejo naklonjenost. Otroci, ki pa se do drugih pogosto vedejo agresivno, so bolj nezadovoljni. Slednje je seveda v veliki meri povezano z vzgojo.

Raziskava (Mousos in Rushorh, 1997; Wilson 2002, po Lundgren, 2010) je pokazala, da veliki dogodki v družini, kot je na primer ločitev ali nasilje, lahko pomembno vplivajo na psihično blagostanje otroka. Še posebej, če ti dogodki trajajo dlje časa.

Vzgojni stil je odnos med starši in otroki, ki vsebuje sistem metod, sredstev, s katerimi poskušajo starši vzgojiti otroka z določenimi lastnostmi (Peček Čuk in Lesar, 2009). Zalokar-Divjak (2000) pravi, da starši svoje pojmovanje ljubezni do otroka velikokrat pomešajo tudi z vzgojo in naredijo v ravnanju z otrokom v imenu ljubezni veliko vzgojnih napak.

In ravno vzgojni prijemi permisivne vzgoje temeljijo na pretirani popustljivosti, pretirani negi, zasipanju z raznimi dobrinami, ne glede na to, ali jih otrok sploh potrebuje in ali jih sploh zmore ustrezno izkoristiti (Žorž, 2009). Nujno pa je neprestano izkazovanje ljubezni, dodaja tudi Milivojević (2014). Žorž (2009) omenja še dva tipa vzgoje: hiperprotektivno in variabilno vzgojo. Hiperprotektivna vzgoja je tam, kjer se starši v odnosu do otroka obnašajo, kot da je ves svet okrog njih ena velika nevarnost in si želijo svojega otroka obvarovati pred vsem. Pri variabilni vzgoji pa starši ne postavijo jasnih mej, enkrat nekaj dovolijo, drugič ne in posledica je velika zmedenost in strah otroka.

Pri avtoritativnem vzgojnem stilu prevladujejo vrednote, ki se navezujejo na enakost, svobodo in hkrati odgovornost (Kompore, 2008). Otrok se mora podrediti moralnim pravilom, vendar pa je potrebno otroku dovoljevati določeno mero svobode. Kazen je usmerjena na vedenje in mora krepiti otrokov občutek odgovornosti, pravičnosti in reda ter ga s tem navajati na samodisciplino (Peček Čuk in Lesar, 2009). Baumrind (1967, 1968, 1971, po Shucksmith, Hendry in Glendinning, 1995) je prišla do ugotovitve, da so otroci, ki so bili deležni avtoritativne vzgoje, najbolj samostojni, odločni in hkrati sočutni, pri njih prevladuje pozitivno čustveno razpoloženje in učinkovito uravnavajo svoja čustva. Tisti, ki so bili deležni permisivne vzgoje, so pogosto v konfliktu z družbo, sovrstniki, učitelji, prezirajo potrebe drugih. Otroci avtoritarnih staršev pa zasedajo vmesne ocene. Na eni strani so otroci, ki se staršem upirajo in so samosvoji, na drugi strani pa imamo pretirano

prilagodljive otroke. V obeh primerih pri otrocih, ki so deležni avtoritarne vzgoje, pride do izražanja negativnega čustvenega razpoloženja, tesnobe, žalosti.

McIntosh (1989) uporabi pojem sindrom razvajenega otroka (ang. »spoiled child syndrome«), za katerega je značilno egocentrično in nezrelo vedenje, ki je posledica primanjkljajev, ki so jih starši naredili pri vzgoji. Razvajenim otrokom manjka spoštovanje drugih, imajo težave z zadovoljstvom in so nagnjeni k čustvenim izbruhom. Njihovo obnašanje je moteče in težko jim je ustreči.

Kot pravi Zadel (2013), je materialno razvajanje nekaj povsem običajnega, saj živimo v potrošniški družbi. Želimo si čim več materialnih dobrin in zato pogosto zmanjka časa za vse tisto, kar bi zares potrebovali in s čimer bi lahko dosegli notranji mir in zadovoljstvo. To je za starša lahko topel stik z otrokom ali otroki. Žorž (2009) navaja še druge vrste razvajenosti, vendar je materialna na zunaj naj vidnejša. Otroci so po njegovih definicijah lahko razvajeni še na ravni telesnega, socialnega in čustvenega razvoja.

Brickman in Campbell (1971, po Diener 2002) ponavljata ugotovitve evlucijskih psihologov, saj sta ugotovila, da s povečanjem imetja in dosežkov ljudi rastejo tudi njihova pričakovanja. Tako se premaknejo na višjo raven občutka sreče, kjer pa se kmalu ustalijo in jih ne zadovoljuje več ter se tako sčasoma vrnejo na prejšnjo raven. Zadel (2013) dodaja, da do takšne situacije pride pri razvajenih otrocih.

1.2 Pozitivna psihologija

V tem poglavju bomo govorili o definiciji pojma pozitivne psihologije, ciljih te psihološke discipline in definirali avtentično srečo. Pojem psihičnega blagostanja bomo razdelili na psihološko in subjektivno blagostanje in navedli razlike med njima. Pisali bomo o dejavnikih, ki so povezani z blagostanjem in o blagostanju pri otrocih v razvojnem obdobju poznega otroštva.

Eden najzaslužnejših mož pozitivne psihologije je nedvomno Martin Seligman (2011), ki je začel z obširnimi raziskovanjem pozitivne psihologije in je kot predsednik ameriškega psihološkega združenja (APA) zastavil nov cilj: raziskati, kaj je tisto, kar naredi življenje vredno obstanka in kateri pogoji to omogočajo. Seligmanova teorija blagostanja zajema pet stebrov blagostanja – pozitivna čustva, angažiranje, pozitivni medosebni odnosi, pomen in dosežki (Seligman, 2011). Donaldson, Csikszentmihaly in Nakamura (2011) pa so se ukvarjali tudi z vprašanjem avtentične sreče, ki je prav tako pomemben del pozitivne psihologije. Avtentično srečo so definirali kot mešanico subjektivnega in psihološkega blagostanja. V splošnem pa je cilj pozitivne psihologije raziskovanje razsežnosti pozitivnega doživljanja sveta, dejavnikov, ki vplivajo na to, in ustvarjanje okolja, v

katerem je omogočeno optimalno delovanje in čim večje blagostanje (Sheldon, Frederickson, Rathunde, Csikszentmihalyi in Haidt, 2000, po Musek in Avsec, 2006).

1.2.1 Pojem psihičnega blagostanja

Medtem ko je dolgo časa veljalo, da dobro počutje predstavlja le odsotnost bolezni, torej nekaj nevtralnega (Ryff, 1995), je danes zadovoljstvo z življenjem eden izmed najbolj uveljavljenih indikatorjev splošnega psihofizičnega zdravja in pozitivnega delovanja (Suldo, Riley in Shaffer, 2006). Pojmov, ki opredeljujejo posameznikove občutke glede njegovega življenja, je veliko – psihično blagostanje, kvaliteta življenja, zadovoljstvo z življenjem, sreča in vsak ima malenkost drugačen pomen. Musek (2008) ugotavlja, da ima pojem psihičnega blagostanja, ki naj bi predstavljal najosnovnejši in najbolj splošen vidik kakovosti našega življenja, močan generalni faktor in zajema tudi veliko ostalih pojmov. Prikazal je 12 ključnih spremenljivk psihičnega blagostanja, med katerimi je zadovoljstvo z življenjem ena najpomembnejših.

V predznanstveni, filozofski in znanstveni psihologiji torej že zgodaj najdemo pojmovanja, ki zadevajo problematiko psihičnega blagostanja. Prve dokumentirane raziskave blagostanja segajo v čas antične Grčije, kjer je bil Aristotel prepričan, da je sreča (eudaimonia) človekov najvišji cilj in najvišja dobrina, ki si jo želimo ljudje (Volander, 1977, po Musek, 2015).

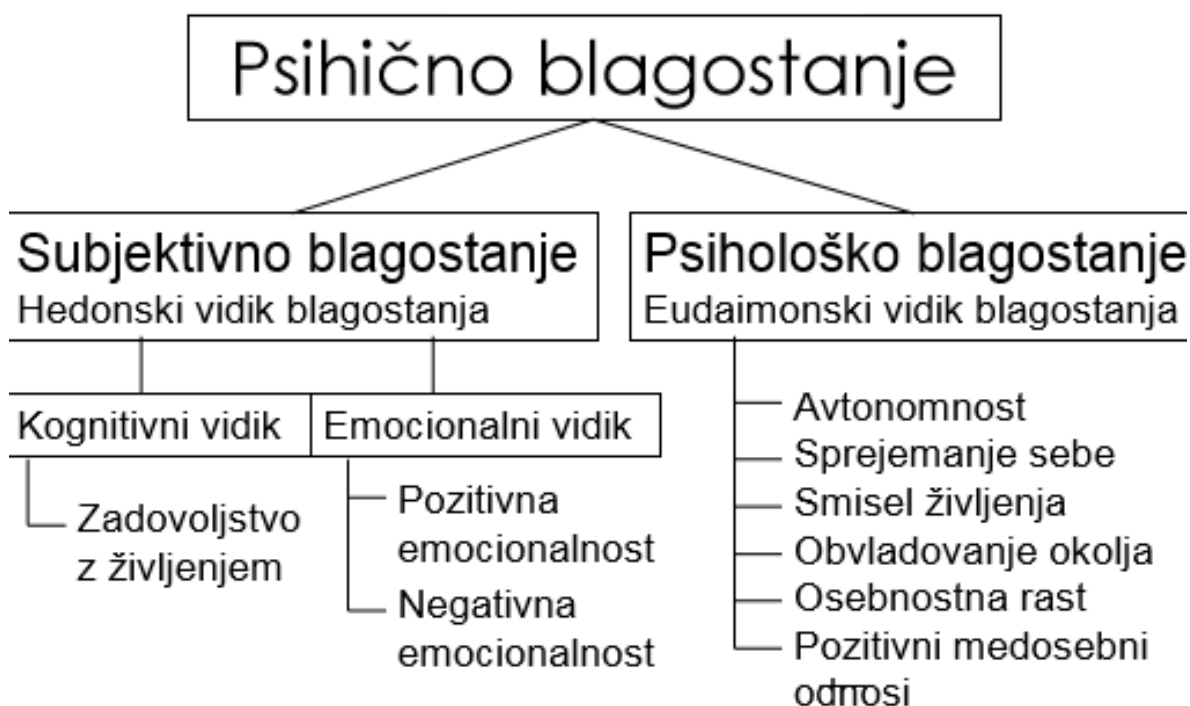
Za začetnika raziskovanja psihičnega blagostanja lahko štejemo Wilsona (1967, po Musek, 2015), ki je glede na rezultate raziskav določil, da je oseba, ki je srečna, »mlada, zdrava, dobro izobrazena, dobro plačana, ekstravertirana, optimistična, brezskrbna, verna, poročena z visokim spoštovanjem, ima delovno moralo, je prizadevna, moški ali ženska, različne inteligentnosti«. Avsec (b.d.) pravi, da so pri proučevanju blagostanja najprej raziskovali objektivne faktorje, kot so starost, spol, rasa, izobrazba, ... vendar so ugotovili, da je njihov vpliv majhen, zato so kmalu prenesli zanimanje k psihičnim faktorjem (osebnost, vrednote, ...).

Psihično blagostanje ali dobrobit (ang. »well-being«) je poleg sreče, dobrega počutja, optimizma, upanja, zanaša, zadovoljstva z življenjem in življenjskega smisla ključni pojem pozitivne psihologije. Psihično blagostanje imamo lahko tudi za sinonim psihičnega zdravja oziroma za njegovo osnovno sestavino in s tem tudi psihološki vidik kakovosti življenja (Musek in Avsec, 2002). Kot pravita Avsec in Kavčič (2012), naj bi psihično blagostanje temeljilo na aktualizaciji človekovih potencialov, torej na uresničevanju posameznikove prave narave. Musek (2015) pa dodaja, da je slednje v vseh kulturah velikega pomena. Sreča in zadovoljstvo postajata vedno bolj pomembna, kolikor bolj so zadovoljene osebne človeške potrebe (Musek, 2015).

Musek (2010) v svojih zapisih pojme psihično blagostanje, zadovoljstvo z življenjem in sreča v nekaterih pogledih celo enači in navaja, da psihologijo psihičnega blagostanja lahko razdelimo na dva generalna konstrukta pozitivne psihologije: subjektivno emocionalno blagostanje in psihološko blagostanje.

Subjektivno emocionalno blagostanje zajema hedonske, tako emocionalne kot kognitivne vidike življenjskega zadovoljstva in sreče. Psihološko blagostanje pa zajema eudaimonične in telične, s smislom in rastjo povezane vidike sreče in psihične dobrobiti (Ryff, 1989). Hedonizem je po Marušič in Temnik (2009) stanje pri ljudeh, ki stremijo k dobremu počutju in uživanju v življenju. Eudaimonizem pa pri tistih, ki izpolnjujemo splošno veljavno načelo krepostnega življenja.

Ena od pomembnih razlik med subjektivnim in psihološkim blagostanjem je tudi uporaba različnih terminov pri študijah. Pri subjektivnem blagostanju se pogosto uporabljata izraza sreča in zadovoljstvo z življenjem, medtem ko so pri psihičnem blagostanju v ospredju izrazi socialno blagostanje in človekov razcvet (Rayan in Deci, 2001, po Stegmüller in Bakračević Vukman, 2012.).

Slika 1.01: Struktura psihičnega blagostanja (povezeto po Avsec, b.d.)

1.2. 2 Subjektivno blagostanje

Model subjektivnega blagostanja je prvi in najsplošnejši model pozitivne psihologije, ki so ga od leta 1984 razvijali Ed Diener in njegovi sodelavci (Musek, 2005).

Diener, Lucas in Oishi (2002) opozarjajo, da narašča pomen subjektivnega blagostanja v današnjem življenju, kjer želimo, da bi ljudje izpolnjevali svoje življenje tako, kot se zdi vredno njim samim in ne tako, kakor sodijo drugi.

Pri subjektivnem blagostanju gre za subjektiven konstrukt, pri katerem je pomembno lastno doživljanje in ne to, kaj o dobrem življenju menijo strokovnjaki. Je kompleksen pojav, ki združuje tri temeljne komponente: občutja zadovoljstva z življenjem (kognitivna komponenta), pozitivni in negativni afekt (emocionalni komponenti). Nastane kot posledica prisotnosti pozitivnih in odsotnosti negativnih občutkov (Musek, 2010). Subjektivno blagostanje sodi med najpomembnejše sestavine psihičnega zdravja, še posebej z emocionalnima komponentama, pri katerih velja omeniti zlasti anksioznost in depresivnost ter osamljenost (Avsec in Musek, 2006). Diener, Emmons, Larsen in Griffin (1985) termin zadovoljstvo z življenjem opredelijo kot subjektivno oceno našega celovitega splošnega življenjskega zadovoljstva, ki se nanaša na kognitivne procese. Avtorji poudarjajo, da ima vsak posameznik svojo idejo o kvalitetnem življenju, svoje vrednote in cilje, zato se vsak posameznik odloči, kako zadovoljen je s svojim življenjem in zato težko kdorkoli oporeka njegovi oceni.

Na subjektivno blagostanje lahko vplivajo genetski, emocionalni, motivacijski, osebnostni, kognitivni in drugi dejavniki. Pozorni moramo biti na okoliščine, zaradi katerih se lahko posameznik počuti bolje ali slabše, še posebej, če so te razmere trajne in močne (Musek, 2015).

1.2. 3 Psihološko blagostanje

Psihološko blagostanje zajema več pomembnih kategorij, kot je subjektivna ocena emocionalnega in kognitivnega zadovoljstva. Gre za kritiko poudarjanja zgolj hedonskih vidikov blagostanja in vključuje več dimenzij psihološkega blagostanja: avtonomijo, obvladovanje okolja, osebnostno rast, pozitivne odnose z drugimi, življenjski smisel in sprejemanje sebe (Ryff, 1989).

C.D. Ryff in Singer (2013) se strinjata, da psihično blagostanje ne more vključevati zgolj uživanja, pač pa gre za težnjo k popolnosti, ki predstavlja uresničevanje posameznikovih pravih potencialov. Musek (2008) to težnjo primerja s potrebo po samoaktualizaciji po hierarhiji potreb po Maslowu, kjer je ta potreba najvišje v piramidi.

Avsec (b.d.) psihološko blagostanje definira kot »zaznano uspešnost v eksistencialnih izzivih življenja«. To pomeni doseganje pomembnih ciljev, osebnostna rast, kvalitetni medosebni odnosi in smisel življenja. Avtorica na tem mestu definira tudi zadovoljstvo z življenjem kot globalno oceno življenja glede na osebne kriterije. Pomembni faktorji pri zadovoljstvu so izpolnjenost, smiselnost in uspešnost. Tudi George (2010) dodaja, da gre pri subjektivnem blagostanju za posameznikovo prepričanje ali zaznavanje, da je njegovo življenje gledano v celoti dobro, gre za pozitivno naravnost do življenja.

Model subjektivnega blagostanja

(Ed Diener, 2003)

Slika 1.02: Model subjektivnega blagostanja (povzeto po Avsec, b.d.)

1.2.4 Dejavniki, povezani z blagostanjem

Naša sposobnost uživanja v različnih dejavnostih je omejena in edinstvena. Ne moremo uživati samo v hrani ali samo v odnosih ali samo v osebnem razvoju. Potrebna je prava mera vsega (Juhant, 2012). V povprečju pa so ljudje po številnih raziskavah bolj zadovoljni z življenjem kot nezadovoljni (Diener in Biswas-Diener, 1996, po Mueck, 2005). Freedman (1987, po Diener idr., 2002) ugotavlja, da v raziskavah približno 70%-80% ljudi poroča o zmernem do zelo visokem zadovoljstvu. Okrog 60% jih misli, da so bolj zadovoljni kot povprečna oseba.

M. Shimoff (2008) je naredila intervju s sto najsrečnejšimi ljudmi v Ameriki, ki jih je izbrala med 280 milijoni prebivalcev. Vprašala jih je, kaj mislijo, da je najpomembnejše in potrebno za izkušnjo biti srečen brez vzroka. Glede na pojmovanja sreče je ljudi razdelila v štiri kategorije: nesrečni – tisti, ki kažejo znake strahu, zaskrbljenosti in utrujenosti, srečni s slabim vzrokom – ljudje, ki jih srečne naredijo stvari, s katerimi se počutijo bolje, alkohol, droge, nova stvar iz trgovine..., srečni z dobrim vzrokom – srečni ljudje, ki imajo dobre odnose z družino, prijatelji so uspešni ter srečni brez vzroka – resnična sreča, nevrolško stanje miru in blagostanja, ki ni odvisno od zunanjih pogojev. Bernik (2004) je v svoji raziskavi prišel do ugotovitve, da ima največji vpliv na srečo zdravje, na drugem

mestu pa ima pomemben vpliv tudi izobrazba. Dokazal je tudi vpliv starosti, mlajši ljudje naj bi bili srečnejši kot starejši. Uhan (2004) je tako kot Bernik prišel do ugotovitve, da v ekonomsko razvitejših državah dohodek, v nasprotju z manj razvitimi državami, nima najpomembnejšega vpliva na zadovoljstvo z življenjem, pač pa so to prosti čas, družabno življenje, družina in zdravje.

O dejavnikih, ki vplivajo na subjektivno blagostanje, torej tudi na zadovoljstvo z življenjem, je razmišljal že Aristotel (Diener, Lucas in Oishi, 2002). Razdelil jih je v tri skupine in približno takšen sistem se je ohranil do danes: teorije zadovoljitve potreb (o tem govorita npr. Freud in Maslow, po Musek, 2010) in ciljev (Emmons, 1986; po Diener idr., 2002), procesne teorije oz. teorije aktivnosti (Davidson, 1994, po Durayappah, 2011) in teorije genetskih in osebnostnih predispozicij (Durayappah, 2011).

Tudi Gaulin in McBurney (2009) na podlagi evolucijske psihologije pravita, da smo v življenju resnično srečni, ko učinkovito zadovoljujemo svoje potrebe na treh ključnih področjih: delo, družina in lastne osebne potrebe. Če katerokoli izmed teh področji na dolgi rok ni v ravnovesju, se občutenje sreče zmanjša in pojavijo se težave. Zadel (2013) pravi, da cilj evolucije ni, da bi bili ves čas srečni, ker potem ne bi bili aktivni. Sreča nas na nek način aktivira, predstavlja tako imenovano 'cono udobja', ki jo lahko dosežemo z aktivnostjo. Npr. Ko dosežemo nek cilj, čutimo zadovoljstvo, vendar nam to ni dovolj, kmalu se pojavi nov cilj, ki si ga želimo uresničiti. V današnjem svetu imamo velikokrat visoke standarde in si želimo biti popolni, zato dostikrat izgubimo priložnost, da smo srečni in zadovoljni. Buss (2009) navaja primer, da zmagovalci loterije po adrenalinskem šoku zadetka kmalu niso bili več srečni, saj so čez čas želeli še več in več dobrin. Brickman in Campbell (1971; po Diener, Lucas in Oishi, 2002) ponavljata ugotovitve evolucijskih psihologov, saj sta ugotovila, da s povečanjem imetja in dosežkov ljudi rastejo tudi njihova pričakovanja. Tako se pričakovanja premaknejo na višjo raven občutka sreče, kjer pa se kmalu ustalijo in jih ne zadovoljuje več noben dražljaj. Brunstein (1993) ugotavlja, da večja naravnost, večja motivacija za doseg cilja, vpliva na naše zadovoljstvo (po Diener idr., 2002). Vpliv imajo predvsem tisti cilji, ki so za posameznika pomembni (Musek, 2005).

1.2.5 Dojemanje psihičnega blagostanja pri otrocih

Poznamo različna obdobja v razvoju. Kar je sreča za 20-letnika, ni za 50-letnika ali 80-letnika. Za 5-letnika je sreča lahko igra, za 15-letnika zaljubljenost, za 20-letnika študij, za 30-letnika družina, za 40-letnika kariera in za 70-letnika zdravje. Sreča pa je odvisna tudi od stopnje osebne rasti (Juhant, 2012). Otroci se najpogosteje veselijo pomembnih dogodkov, praznovanj, izletov, sodelovanja v različnih dejavnostih z drugimi ljudmi in materialnih dobrin in ob tem občutijo psihično blagostanje (Kompore, 2008).

Psihično blagostanje v odnosu do otrok je opredeljeno kot kognitivna in čustvena rast skozi otrokov razvoj in vodi k ugodnemu prilagajanju na dane družbene okoliščine (pravila, norme, pričakovanja). V tem smislu blagostanje vključuje samoregulativne procese, ki pomagajo ohraniti normalno raven subjektivnega blagostanja v raznih razvojnih izzivih in preizkušnjah (Staudinger in Kunzmann, 2005; po Rodrigo, Byrne in Rodríguez, 2014).

Blagostanje otrok v družini je po ugotovitvah (Daro in Dodge, 2009; po Rodrigo, Byrne in Rodríguez, 2014) v veliki meri odvisno tudi od blagostanja, ki vlada v okolici, kjer živi družina. Danes se starši pri vzgoji otrok veliko obremenjujejo s tem, kako zadovoljen in srečen bo njihov otrok, želijo mu pomagati in čim bolj ustreči. Starši se morajo zavedati, da morajo otroka vzgojiti v odgovornega posameznika. Moškrič (1997) poudarja, da je pomembna tudi genetska dispozicija za temperament, ki vpliva na to, kako se odzivamo v različnih življenjskih okoliščinah. Prijetne izkušnje se močno vpišejo v otrokov spomin. V začetnih fazah življenja se oblikuje posameznikovo zadovoljstvo na podlagi pozitivnih čustev, ki nastanejo na podlagi dobrih odnosov, uspehu ob naučeni stvari ali ob kakšnem posebnem dogodku.

Mravlje (2017) dodaja, da kadar govorimo o občutjih sreče in blagostanja pri otrocih, gre pri tem tudi za sprejetost, pozornost, ljubečnost ali varno navezovanje, opravljanje razvojnih nalog in spoznavanje sveta. Moškrič (1997) poudarja, da otroci občutijo blagostanje predvsem v odnosih, kjer so toplo povezani z bližnjimi in pri razvoju lastnih dosežkov. Za posameznika je pomembno, da kmalu začne oblikovati povezanost z drugimi, saj smo ljudje socialna bitja in varni, ljubeči ter stabilni medčloveški odnosi nam pomagajo pri razvoju. Otrok se razvija in v vsakem obdobju razvije naloge, na podlagi katerih se oblikuje osebna zgradba. Njihovo uspešno odvijanje pa otroku prinaša občutke pomirjenosti in izpolnjenosti (Juhant, 2012).

Otroci doživijo prijetne občutke, kadar se jim izpolnijo želje in delajo stvari, ki so prijetne. Pri otrocih je malo drugače kot pri odraslih, saj je njihovo občutenje sreče odvisno od tega, ali bodo starši zadovoljevali in izpolnjevali njihove želje, potrjuje tudi Milivojevič (2008). Zanje obstaja vzročno posledična povezava med ravnanjem drugih in njihovimi čustvi, pri čemer ne čutijo odgovornosti za svoje lastne emocionalne reakcije. Juhant (2012) opozarja, da so starši včasih za svoje otroke želeli, da bi bili pošteni in delavni, današnji starši pa želijo, da bi bili otroci uspešni in srečni. Moškrič (1997) pravi, da so sodobni starši velikokrat prepričani, da bo njihov otrok srečen, če bo s svojimi dosežki izstopal, vendar svojo vzgojo s tem naravnajo tako, da čustveni in socialni razvoj ustavijo na točki, kjer ni presežena egocentrična usmerjenost. Ob tem zanemarijo pravočasne priložnosti za razvoj empatije, z odraščanjem pa se ne glede na navzven pomembne dosežke oglašča notranja praznina.

Skozi frustracije se morajo otroci razvijati in postajati misleče, čuteče in duhovno bitje, pripravljeno na samostojno življenje. Seveda se je potrebno na otroka razumsko odzivati,

na njegov jok, smeh – otrok na ta način razvije zaupanje, empatijo in občutek varnosti (Marjanovič Umek, 2009).

Vsi okoli nas nam poskušajo pokazati, kaj potrebujemo, zdavnaj pa smo že izgubili občutek, kaj so v resnici naše potrebe, kaj želje. Meja med potrebami in željami se je tako zabrisala. Primerjanje z drugimi v smislu, kdo ima česa več in kdo nima, je lahko boleče. In otroci to počnejo velikokrat (Juhant, 2012).

1.2.6 Psihično blagostanje v srednjem in poznem otroštvu

Marjanovič Umek in Zupančič (2009) otrokov razvoj razdeli na različna obdobja: dojenček in malček (0-3 let), zgodnje otroštvo (3-6 let), srednje otroštvo in pozno otroštvo (6-začetek pubertete) ter mladostništvo (začetek pubertete-22 let).

Čustveni razvoj skupaj z razvojem socialnih in spoznavnih sposobnosti v tem obdobju otroku omogoča vse boljše zavedanje, razumevanje in razlaganje lastnih čustev ter čustev drugih. Otroci počasi začnejo razumeti, da lahko sami nadzirajo doživljanje večine svojih čustev, vendar ne vseh, saj nanje ne vplivajo le zavestno (Smrtnik Vitulič, 2004). Avtorica dodaja še, da razvoj razumevanja čustev od srednjega do zgodnjega mladostništva poteka tako, da otroci 'starim', manj zapletenim razlagam čustev postopoma dodajajo nove, zapletenejše.

V poznem otroštvu med sedmim in enajstim letom otrok začne usmerjati svojo energijo v odnose izven družine. Začne spoznavati, da nekatere naloge lahko uspešno reši le v sodelovanju z drugimi. Spozna tudi tekmovanje in nagrajevanje. Otrok mora spoznati in sprejeti socialne in učne spretnosti ter pravila, ki organizirajo življenje v njegovem okolju (Marjanovič Umek in Zupančič, 2009). V raziskavi, ki sta jo izvedla Rigby in Slee (1993), so primerjali medosebne odnose avstralskih šolskih otrok in njihov vpliv na različne stvari, tudi na blagostanje. Ugotovili so, da so samozavestnejši in srečnejši tisti otroci, ki sprejemajo vrstnike in jim kažejo naklonjenost. Otroci, ki pa se do drugih pogosto vedejo agresivno, so bolj nezadovoljni. Slednje je seveda v veliki meri povezano z vzgojo.

Z vstopom v šolo se začne obdobje velikih sprememb. Otrok se prilagaja novim nepoznanim situacijam. Otrok mora sprejemati nove izzive, ki mu ponudijo novo možnost za uspeh in zadovoljstvo. Če se nalogam izogibajo, nimajo razlogov za srečo, ker ne dosežejo nobenega uspeha in posledično potrebujejo zunanjo spodbudo, ki v njih vzbudi občutek sreče. V takih primerih jih osrečijo materialni dejavniki v obliki igrač, računalnika, televizije,..., ki jim jih kupijo starši (Juhant in Levec, 2011).

Ob vstopu v šolo pride do sprememb tudi pri čustvenem razvoju. Pri čustvih s koristnim in dobrim enačijo vse, kar je zanje prijetno, vse, kar je neprijetno, pa enačijo s slabim in škodljivim. Otroke je potrebno med razvojem naučiti, da obstajajo prijetne stvari, ki so škodljive, a tudi neprijetne stvari, ki so potrebne in koristne. Sreča in zadovoljstvo sta

posledici uresničitve cilja in izpolnitve želja, nista pa cilja sama po sebi (Milivojević, 2008).

Okoli leta 1970 sta Orville Brim in Nick Zill začela spodbujati raziskave, v katerih so otroci sami subjektivno ocenili svoje blagostanje, tudi v odnosu do ekonomije, kulture, sociologije, seveda na način, ki je bil njim razumljiv. Raziskave so tudi večkrat ponovili in ugotovili, da so zadovoljene primarne potrebe – hrana, zavetje in toplina – direktno povezane z blagostanjem (Brim, 1975).

Raziskava (Mousos in Rushorh, 1997; Wilson 2002, po Lundgren, A., 2010) je pokazala, da lahko ločitev ali nasilje v družini pomembno vplivajo na psihično blagostanje otroka. Še posebej, če gre za dlje časa trajajoče dogodke. V raziskavi so otroke spraševali o življenju pred in po dogodku. Ugotovili so, da veliki dogodki v družini močno vplivajo na več kot polovico otrok, vključenih v raziskavo. Vplivi so vidni kot strah in negotovost in so posledica nerazumevanja dogajanja. Bream in Buchanan (2003; po Lundgren, 2010) sta ugotovila, da so otroci lahko v veliki nevarnostni za čustveno problematiko, če so starši preokupirani s svojimi problemi in težavami ter jim ne posvečajo dovolj pozornosti. Amato in Keith (1991; po Lundgren, A., 2010) sta s primerjavo otrok, ki živijo v družinah z ločenimi starši, in tistih, ki živijo skupaj, ugotovila, da imajo otroci, ki imajo ločena starša, lahko večje tveganje za duševno zdravje in blagostanje ter tudi za pojav depresije, anksioznosti in agresivna vedenja. Takšni otroci so tudi manj zadovoljni s socialno sfero življenja, ki pa je zanje zelo pomembna.

1.3 VZGOJNI STILI

V tem poglavju bomo najprej definirali pojem vzgoja in vzgojni stil, nato pa bomo pisali o različnih vzgojnih stilih in posledicah, ki jih določen vzgojni stil prinaša s seboj. Omenili bomo permissivno, avtoritativno in avtoritarno vzgojo.

Slovar slovenskega knjižnega jezika (v nadaljevanju SSKJ) (2000), vzgojo opisuje kot duhovno in značajsko oblikovanje, zlasti otroka. Vzgojni stil je odnos med starši in otroki, ki vsebuje sistem metod, sredstev, s katerimi poskušajo starši vzgojiti otroka z določenimi lastnostmi (Peček Čuk in Lesar, 2009).

Eden ključnih problemov, s katerimi bi se morala ukvarjati teorija današnje vzgoje, je problem pomanjkanja avtoritete staršev, saj otroci ne cenijo svojih staršev oziroma je stopnja spoštovanja zmeraj nižja (Zalokar Divjak, 1996). Verjetno je spoštovanja vedno manj tudi za to, ker starši svoje pojmovanje ljubezni do otroka velikokrat pomešajo tudi vzgojo in naredijo v ravnanju z otrokom v imenu ljubezni veliko vzgojnih napak (Zalokar-Divjak, 2000).

Milivojević (2008) opozarja na to, da otrok za zdravo odraščanje potrebuje tudi razočaranja, krivice, nerazumevanje. Otrok ne potrebuje idealnih staršev, saj si ob starših, ki na vsak način skušajo igrati vlogo idealne dobrote in popolnosti, privzgoji povsem izkrivljeno predstavo o odnosih med ljudmi.

Bolj kot zadovoljevanje otrokovih želja naj bi bilo pomembno zadovoljevanje otrokovih potreb. Otrokove želje naj ne bi bile merilo, saj s tem ne bo dobil tistega, kar dejansko potrebuje. Kompenzacije ljubezni zaradi slabih izkušenj iz lastnega otroštva in podobno, pa lahko pelje v razvajenost (Juil, 2009).

Baumrid (1991) je vzgojne stile razdelila na permisivni, avtoritativni, avtoritarni in nevpleteni stil. Parker, Tupling in Brown (1979) pa vzgojo staršev delijo na ljubečo prisilo, ki je podobna permisivni vzgoji, neljubečo kontrolo, ki bi jo lahko primerjali z avtoritarno vzgojo, optimalno vzgojo, ki jo primerjamo z avtoritativno vzgojo, in malomarno vzgojo, ki jo lahko enačimo z nevpletenim stilom starševstva.

1.3.1 Represivni, avtoritarni vzgojni stil z nadzorom

Avtoritarni vzgojni stil je značilen za tiste vzgojne koncepte, ki temeljijo na predpostavki, da je osnovna naloga vzgoje na otroka prenesti moralna pravila, norme, vrednote in načine vedenja, ki so uveljavljeni v družbi (Pečjak, Čuk in Lesar, 2009). Baumrind, (1991) dodaja, da starši pri takšni vzgoji zahtevajo popolno poslušnost, skoraj pokorščino, sami pa so neodzivni na otrokove potrebe. Zahtevajo urejeno okolje ter strog nadzor otrokovih aktivnosti. Starši pri takšni vzgoji pričakujejo spoštovanje in zrelost otrok. Lepičnik Vodopivec (2007) opozarja, da gre za trdo, strogo in nepopustljivo vzgojo. Otroci morajo starše brezpogojno spoštovati, jih poslušati in jim slediti. Starši pa imajo nad otroki popoln nadzor, oni postavljajo pravila.

Shapiro (2003) kot posledice takšne vzgoje opozarja na čustvene in vedenjske težave, otroci lahko zaradi preveč neomajnih pravil in preveč nerealnih pričakovanj postanejo jezni, depresivni, dvomijo vase, težko navezujejo stike z ljudmi in razvijejo empatijo. Ne morejo razviti občutka za obvladovanje sveta, ker nikoli nimajo možnosti, da bi nadzorovali svoje lastno življenje. Tudi Newman in Murray (1983) vidita starše, ki uporabljajo moč, kritično, ker naj bi ogrožali posameznikove želje in iskanje lastne identitete. Po Parker, Tupling in Brown (1979) bi takšen stil vzgoje lahko imenovali neljubeč nadzor (ang. »affectionless control«), pri kateri je prisotna visoka stopnja starševskega nadzora in nizka stopnja skrbi.

V raziskavi po Boykin McElhaney in Allen (2001), ki je bila izvedena na mladostnikih, so ugotovili, da pride do razlik pri avtoritativnem starševstvu glede odnosa mladostnikov v visoko in nizko rizičnem okolju. Mladostniki težijo k uveljavljanju svoje volje in se upirajo omejitvam, če živijo v ne rizičnem okolju. Takšni mladostniki so tudi bolj sprejeti med vrstniki in uspešnejši pri sklepanju prijateljstev. Na drugi strani pa so mladostniki bolj

tolerantni do starševskih zahtev in omejitev, če so v rizičnem okolju. Njihovo obnašanje do drugih ljudi pa je bolj delikventno.

1.3.2 Permisivna, popustljiva vzgoja

Žorž (2009) definira permisivno vzgojo kot mišljenje, da se bo otrok idealno razvijal, če mu bo okolje nudilo vse, da bo doživljal čim manj frustracij. Okolje mu mora omogočati, da se čim bolj spontano odziva na dogajanje v sebi in okolju, da doživlja čim manj konfliktov.

Milivojević (2014) pravi, da v zadnjih letih prevladuje takšen model vzgoje. Pri takšni vzgoji je cilj starša, da osreči otroka in mu omogoča pozitivna doživljanja. Pri takšni vzgoji otrok upravlja s staršem in ne obratno. Staršu, ki v konfliktu popustijo otroku, Milivojević pravi »nemočen starš«. S takšno vzgojo starši želijo svojemu otroku preprečiti, da bi bil nesrečen. Tudi Zadel (2013) pravi, da redki starši pomislijo, da bi morali otroka naučiti in usposobiti, kako v življenju sprejemati samostojne, odgovorne odločitve, s katerimi bi učinkovito urejal medosebne odnose in uspešno zadovoljeval svoje potrebe. Tako bi ustvarili dolgoročno zadovoljstvo. Večina staršev misli samo na to, da se otroku v življenju ne bi kaj hudega zgodilo, da bi bil uspešen v šoli, da bo lahko dobil službo in podobno.

Vzgojni prijemi permisivne vzgoje temeljijo na pretirani popustljivosti, pretirani negi, zasipanju z raznimi dobrinami, ne glede na to, ali jih otrok sploh potrebuje in ali jih sploh zmore ustrezno izkoristiti (Žorž, 2009). Nujno pa je neprestano izkazovanje ljubezni, dodaja Milivojević (2014). Sigman (2012) opozarja, da je velika napaka združiti pojma ljubezen in vzgoja in da ju moramo čimprej ločiti. S takim stilom vzgajanja otrok dobi napačen občutek, da stvari lahko doseže brez truda in da se od njega praktično ne pričakuje ničesar. Otroci, ki so deležni takšne vzgoje, so nezreli, med njimi in njihovimi starši vlada emocionalna distanca (Jurič, 2009).

Otroci se pod takimi pogoji ne morejo naučiti pomena pravil, kar jim predstavlja težave pri razvoju morale, poštenosti in sposobnosti empatije (Shapiro, 2003). Permisivno vzgojo lahko primerjamo z definicijo ljubeče prisile (ang. »affectionate constraint«), kot jo imenujejo Parker, Tupling in Brown (1979) po njihovi opredelitvi takšna vzgoja vsebuje visoko stopnjo skrbi in visoko stopnjo nadzora.

Vodopivec Kolar (2010) je v svoji analizi, ki jo je izvedla na izbranih slovenskih šolah, ugotovila, da je narcizem produkt permisivne vzgoje. Starši poskušajo otroku prirediti okolje, v katerem niso deležni nobenih frustracij, nudijo mu ugodje in zadovoljitev vseh njegovih želja. To se kasneje kaže v narcističnem obnašanju otrok. Otroci so nespoštljivi, ošabni, se hvalijo, niso empatični. Dosegli bi radi čim boljše ocene z malo truda, želijo uveljavljati lastno voljo, niso samokritični, poskušajo spremeniti pravila v svojo korist. Žorž (2009) navaja precej podobnosti med pojmom narcisa in razvajenca. Pravi, da sta to samoljubneža. Narcisoiden otrok ima o sebi oblikovano podobo in se postavlja v ospredje.

Razvajenec pa nima jasne podobe o sebi, vendar še vseeno sebe postavlja v ospredje in si želi, da mu drugi ugodijo.

Permisivni vzgojni stil lahko delimo še naprej (Jurič, 2009):

1.3. 2. 1 HIPERPROTEKTIVNA VZGOJA

O hiperprotektivni vzgoji govorimo, kadar se starši v odnosu do otroka obnašajo tako, kot da je ves svet ena sama velika nevarnost. Svojo vzgojno poslanstvo pa razumejo predvsem kot poklicanost, da otroka obvarujejo pred nevarnostjo, torej pred vsako neugodno izkušnjo (Žorž, 2009). Milivojević (2014) opozarja na posledice takšne vzgoje. Takega otroka je pretirano strah, neprestano se ozira, ali sta starša v bližini. Na drugi strani pa tudi starša neprestano kontrolirata otroka in pazita, kje je in kaj počne. Takšna vzgoja otroka razvaja ob dveh sporočilih, da misli, da ničesar ne zna narediti sam in da je svet izredno nevaren.

1.3. 2. 2 VARIABILNA VZGOJA

Variabilno vzgojo srečamo pri ljudeh, ki so sami notranje labilni in otroku ne znajo postaviti jasnih meja. Tak otrok se ne nauči predvidevati posledic svojega vedenja, postane negotov, poln strahov in dvomov (Žorž, 2009). Zadel (2013) opozarja, da nas otroci neprestano opazujejo in posnemajo naše ravnanje. Če se starši niso pripravljene potruditi za svoje zadovoljstvo in doseg cilja, se tudi otroci ne bodo. Če starši otroke učijo, da je pomembno trdo delo, odgovornost in predanost, nič ne pomaga, če bodo potem videli drugačen zgled.

1.3.3 Avtoritativni vzgojni stil

Hauck (1988) pri tem vzgojnem stilu govori o prijazni in nepopustljivi vzgoji, kjer starši odkrito spregovorijo otroku o njegovem nesprejemljivem vedenju ter ga za to tudi kaznujejo. Starši pri tem vzgojnem stilu nikoli ne kaznujejo osebnosti, ampak vedno vedenje. Pri avtoritativnem vzgojnem stilu sta nujna disciplina in kaznovanje. Otrok se mora podrediti moralnim pravilom, vendar pa mu je potrebno dovoljevati določeno mero svobode (Peček Čuk in Lesar, 2009).

Starši otroka razumejo, spoštujejo, mu izkazujejo ljubezen, ga sprejemajo in so mu za zgled (Lepičnik Vodopivec, 2007). Baumrind (1991) dodaja, da starši z avtoritativno vzgojo želijo, da bi otroci postali socialno odgovorni, samostojni in pripravljeni sodelovati. Otroka želijo spodbuditi, da razmišlja, razvija in izraža svoje mnenje, občutke, stališča. Shapiro (2003) vidi avtoritativni vzgojni pristop kot nekakšno ravnotežje med permisivno

in avtoritarno vzgojo. Starši veliko zahtevajo od otrok, vendar jih podpirajo pri doseganju ciljev. Posledice takšne vzgoje so otroci z manj čustvenimi težavami, neodvisni, prijazni, radi sodelujejo, so motivirani in imajo pozitivno samopodobo. Po Parker, Tupling in Brown (1979) bi takšen stil vzgoje lahko imenovali optimalno starševstvo, pri katerem je prisotna visoka stopnja starševske skrbi in nizka stopnja nadzora.

1.3.4 Nevpleteni stil starševstva

Baumrind (1991) navaja še nevpleteni stil starševstva, pri katerem starši ne poznajo potreb otroka, z njim malo komunicirajo in niso vpleteni v otrokovo življenje. Skrbijo le za zadovoljevanje njegovih najosnovnejših potreb. Na otroka se ne odzivajo in od njega ne zahtevajo ničesar. Takšni otroci so prepuščeni sami sebi, postanejo nesposobni vzpostaviti socialne stike in navezovati odnose. So osamljeni in imajo strah pred zapuščenostjo. Marjanovič Umek in Zupančič (2009) pravi, da so starši pri nevpletenem stilu starševstva preveč obremenjeni s svojimi lastnimi težavami in tako le malo časa in energije vlagajo v vzgojo otroka. Parker, Tupling in Brown (1979) takšen stil vzgoje imenujejo brezobzirno starševstvo, pri kateri je prisotna nizka skrb in nadzor s strani staršev.

Kot posledice takšne vzgoje Marjanovič Umek in Zupančič (2009) navaja otrokovo neprilagodljivost zahtevam v svojem socialnem okolju, zahtevnost do drugih, nizko tolerantnost na frustracijo, težave pri obvladovanju čustev, brezcilnost v prihodnosti, pomanjkanje vztrajnosti pri dejavnostih, antisocialno vedenje.

1.3.5 Raziskave in primerjave različnih vzgojnih stilov

V nadaljevanju bomo navedli nekaj raziskav, ki kažejo na posledice različnih vzgojnih stilov in prijemov. Raziskava (Darling, 1999) je pokazala, da stil starševske vzgoje vpliva na otrokovo socialno vključenost, učni uspeh, psihosocialni razvoj in problematično vedenje. Otroci, katerih starši so nevpleteni v vzgojo, so bili najslabši na vseh področjih. Otroci avtoritativnih staršev so bili bolj socialno in akademsko kompetentni. Otroci in mladostniki, deležni avtoritativne vzgoje, so se izkazali kot neproblematični in uspešni v šoli, a so imeli slabše socialne sposobnosti, nizko samozavest in visoko stopnjo nagnjenosti k depresiji. Permisivna vzgoja pa je otroke pripeljala do problematičnosti v šoli in do visokega samospoštovanja.

Tudi Baumrind (1967, 1968, 1971, po Shucksmith, Hendry in Glendinning, 1995) je raziskovala posledice vzgojnih stilov starša na otroke in prišla do ugotovitve, da so otroci, ki so bili deležni avtoritativne vzgoje, najbolj samostojni, odločni in hkrati sočutni, pri njih prevladuje pozitivno čustveno razpoloženje in učinkovito uravnavajo svoja čustva. Tisti, ki so bili deležni permisivne vzgoje, so pogosto v konfliktu z družbo, sovrstniki, učitelji,

prezirajo potrebe drugih. Otroci avtoritarnih staršev pa zasedajo vmesne ocene. Na eni strani so otroci, ki se staršem upirajo in so samosvoji, na drugi strani pa imamo pretirano prilagodljive otroke. V obeh primerih pri otrocih, ki so deležni avtoritarne vzgoje, pride do izražanja negativnega čustvenega razpoloženja, tesnobe, žalosti.

V Avstraliji so izvedli številne raziskave, v katerih so pokazali povezavo med psihopatologijo in starševsko skrbjo in zaščito. Bernardi, Jones in Tennant (1989; po Mak, 1994) so ugotovili, da je pri alkoholikih opaziti višjo stopnjo materinske zaščite, kot pri kontrolni skupini. Parker (1979; po Mak, 1994) je ugotovil, da depresivni klienti prejmejo manj starševske skrbi kot kontrolni subjekti. Starševsko malomarnost je Parker (1979; po Mak, 1994) označil kot bolj značilno pri starših odvisnikih od droge in duševno bolnih, v primerjavi s kontrolno skupino. Ugotovil je tudi, da se pri shizofrenih bolnikih pogosteje izraža neljubeča kontrola kot pa optimalno starševstvo, tudi v primerjavi s kontrolno skupino. Isti avtor je v nadaljnjih raziskavah ugotovil tudi, da nizka starševska skrb vodi do višje stopnje anksioznosti in depresije pri študentih, medtem ko visoka stopnja starševskega nadzora v otroštvu napoveduje visoko možnost razvoja anksioznosti v študentskih letih. Mak (1994) je izvedla raziskavo z vprašalnikom PBI, v kateri so glede na starševsko malomarnost in pretirano zaščito iskali korelacije s prestopništvom kot posledico vzgojnega pristopa. Ugotovili so, da nizko skrb in visok nadzor staršev lahko povežemo z višjo stopnjo prestopništva v mladostništvu, v primerjavi s tistimi, ki so deležni optimalne vzgoje. Ugotovili so tudi, da je neprimerna starševska skrb eden glavnih napovednikov težav otrok in mladostnikov. Thomasgard in Metz (1993; po Csomortáni, 2011) celo navajata, da je fenomen starševske preveč zaščitniške vzgoje ena glavnih bolezni odnosa med otrokom in starši. Csomortáni, (2011) je v raziskavi prišel do negativne korelacije med starševsko zaščitnim odnosom in generalno inteligentnostjo otrok in na drugi strani do pozitivne korelacije med starševsko skrbjo, socialnim statusom in inteligentnostjo otrok.

1.4 Pojem razvajenosti

V tem poglavju se bomo dotaknili pojma razvajenosti in ga poskušali definirati. Opirali se bomo predvsem na definicije Žorža (2009) in definirali sindrom razvajenosti, ki ga večkrat zasledimo v tuji literaturi. Razvajenost bomo razdelili na različne ravni. Najpogostejša je materialna razvajenost ali preobilje, vendar poznamo še čustveno in socialno razvajenost.

V SSKJ-ju (2000) razlagajo pojem razvajati kot s pretirano nego, popustljivostjo povzročati, da postane kdo zahteven, izbirčen. Razvajenost pa je po SSKJ-ju lastnost razvajenega človeka. Žorž (2009) razvajenost definira kot način vzgoje, ki ne vodi k temu, da bi se otrok naučil osnovnih pravil, omejitev, navadil spoštovati te omejitve, ampak vodi k nasprotnemu učinku, k nesprejemanju pravil, omejitev.

McIntosh (1989) in Swain (1985) uporabita pojem sindrom razvajenega otroka (ang. »spoiled child syndrome«), za katerega je značilno egocentrično in nezrelo vedenje, ki je posledica primanjkljajev, ki so jih starši naredili pri vzgoji – ugodili vsaki otrokovi želji in težnji. Razvajenim otrokom manjka spoštovanja drugih, imajo težave z zadovoljstvom in so nagnjeni k čustvenim izbruhom. So zelo manipulativni in njihovo vedenje je moteče in težko jim je ustreči. Merriam-Webster (2012; po Marten, 2012) definira razvajanje (ang. »pampering«) kot pretirano skrb in pozornost. Razvajan otrok je obravnavan zelo pravično in obzirno, popustljivo ter ustrezljivo.

Izogibati se moramo poenostavljenemu pojmovanju razvajanja. Ljubkovanje, razne vrste pohval in priznanj, prilagajanje vzgojnih prijemov otrokovim značilnostim, izpolnitev želja v okviru smisla in možnosti, kadar za to obstajajo razlogi, niso razvajanje. Avtorica Strojín (2006) poudarja, da o razvajenosti govorimo, ko starši namesto otroka delajo tisto, kar zmore opraviti sam, če ne postavijo okvirov vsakdanjih pravic in dolžnosti, če z besedo in dejanjem ne posredujejo socialnih pravil družbe.

V svoji študiji primera (dojenčka) je avtorica Godek (1950) ugotovila, da se dojenček začne učiti takoj po rojstvu in takoj ga z napačnimi pristopi lahko začnemo tudi razvajati. Ugotovila je, da z zgodnjim razvajanjem povečamo stopnjo razvajenosti v srednjem in poznem otroštvu. Tudi v raziskavi, ki jo je izvedel Wilson (1981; po Bredehoft, Mennicke, Potter in Clarke, 1998), so ugotovili, da več kot polovica staršev verjame, da lahko z razvajanjem začnejo že v obdobju dojenčka. Razvajenega dojenčka so opisali tako s pozitivnimi kot tudi z negativnimi opazkami: frustriran, težko obvladljiv, socialen, vesel, prijazen. Le četrtnina staršev te raziskave pa je bila mnenja, da so posledice razvajenosti v fazi malčka lahko vidne tudi kasneje v odraslosti.

Ibuka (1992) opozarja, da se značaj otroka oblikuje v zgodnjih letih življenja na podlagi stimulacije za razvoj, ki prihaja iz okolja, kar ve večina staršev. Sklepamo lahko, da v tem pogledu ta razvajenost ni pogojena z rojstvom, ampak se oblikuje na podlagi zunanje stimulacije iz okolja.

Zalokar-Divjak (2000) razvajenost imenuje takrat, ko ima otrok veliko možnosti za samostojno ravnanje in živi v prostoru, kjer se lahko brez mej vede, kot on želi. Prav tako opozarja na dejstvo, da se majhen otrok ne more ceniti, če ga za vsako opravljeno delo, ki ga naredi, nagradujemo in tako postane odvisen od skrbi odraslih in postaja razvajan otrok. Milivojević (2008) opozarja na trend razvajenih otrok v današnji družbi. Starši razvajenih otrok si pogosto predstavljajo, da so »dobri starši, dokler je njihov otrok srečen«. Takšni starši so usmerjeni v nenehno osrečevanje otroka in izpolnjevanje njegovih želja.

Razvajenost je bila v strokovni literaturi dolgo časa spregledana. Ni bila predmet takšnega zanimanja, saj, kot pavi Žorž (2009), so bili vsi prepričani, da okolje (dom in starši), ki za otroka zelo skrbijo, mu vse nudijo, zanesljivo ne more biti ovira za otrokov razvoj.

McIntosh (1989) navaja, da je leta 1979 našel samo en prispevek z besedo razvajan («spoiled») v naslovu. Alfred Adler (1870), utemeljitelj individualne psihologije, je opozarjal starše na nevarnost razvajanja otrok zaradi vpliva življenjskega sloga. Opozarjal je tudi na to, da imajo razvajeni otroci težave pri spoprijemanju z izzivi življenja in sodelovanjem z drugimi (Ansbacher in Ansbacher, 1956; po Marten, 2012).

Pri raziskavah, povezanih z razvajenostjo, velja omeniti ugotovitve ameriškega psihologa Bredenshof (2002), ki je preučeval starševske motive za razvajanje otrok in ugotovil, da je razvajenost otrok pomembno povezana z disfunkcionalnim mišljenjem in pomanjkanjem lokusa kontrole pri starših.

Milivojević (2014) opozarja, da razvajeni otroci kljub visoki inteligentnosti zrastejo v ne-socializirane osebnosti, ki si ne želijo odrasti, so sebični in narcisoidni, slabo kontrolirajo svoje impulze, nimajo delovnih navad in zaradi tega dolgo ostajajo v simbiotskem odnosu s starši. Na drugi strani pa so lahko prezaščitniški, kar pomeni, da so pasivni, se bojijo sveta okrog sebe ter prav tako ostanejo v simbiozi s starši ali pa si izbirajo dominantne partnerje.

1.4.1 Ravni razvajenosti

Clarke (2004) definira razvajanje zaviranje otrokovega razvoja in zaščita pred učenjem in spoznavanjem resničnega sveta, življenja s strani staršev. Avtor definira tri primarne kategorije razvajenosti: preobilje (materialna razvajenost), pretirana nega (razvajenost v odnosu) in popustljivost (vzgojna razvajenost).

1.4.1.1 Materialna razvajenost

Ko omenimo razvajenost, najpogosteje mislimo na materialno razvajanje. Pri tej razvajenosti je razvajenec od materialnih dobrin zelo zahteven, nikdar nima dovolj, z ničemer ni prav zadovoljen, obenem pa do materialnih dobrin nima nikakršnega odnosa. Kot pravi Žorž (2009), jo lahko prepoznamo v odnosu do hrane, kjer se pojavi kot pretirana izbirčnost, v odnosu do oblačil, ki si jih kopiči vedno več in več. Prav tako tudi v odnosu do denarja, če si ga nekdo želi imeti čim več, hkrati pa z njim ne zna pravilno ravnati.

Kot pravi Zadel (2013), je materialno razvajanje nekaj povsem običajnega, saj živimo v potrošniški družbi. Pehamo se za materialnimi dobrinami in zato pogosto zmanjka časa za vse tisto, kar bi zares potrebovali in s čimer bi lahko dobili notranji mir in zadovoljstvo. To je za starša lahko topel stik z otroki.

Razvajeni otroci so do drugih zelo zahtevni in egoistični. Zanj so zelo pomembne materialne dobrine, ker dobi izkušnjo, da so v življenju najpomembnejše, vso pozornost usmeri vanje, svet vrednot pa mu postane tuj (Žorž, 2009).

Bistvo razvajanja lahko tudi ni v pretiravanju z materialnimi dobrinami, ampak v tem, da starši želijo svoje otroke obvarovati pred delom, napori in trpljenjem, tako, da zanje dela nekdo drug. Starši svojih otrok v teh primerih ne naučijo delat, ne naučijo jih odrekanja in potrpljenja. Prikrajšani so za možnost učenja, saj se starši do njega obnašajo preveč zaščitniško in mu s tem onemogočijo njegovo postopno rast v samostojnost (Zalokar-Divjak, 2008). Zadel (2013) še dodaja, da velikokrat sploh ne razumemo in ne sprejemamo dejstva, da se je za nekatere stvari potrebno potrditi, še posebej za tiste, ki jih ne moremo kupiti.

1.4.1.2 Telesna, socialna, čustvena razvajenost

Žorž (2009) deli razvajenost na različne ravni: telesni razvoj, socialni razvoj in čustveni razvoj. Na telesni ravni starši otroka razvajajo že v obdobju dojenčka, ko pazijo da ni lačen, da je ravno prav oblečen, da ga ne zebe, da ni umazan. Njegov organizem postane premalo odporen na vse zunanje življenjske razmere, ki se nenehno spreminjajo. Dojenčku tako na nek način preprečijo, da bi razvil sposobnost soočiti se z zunanjimi nevarnostmi in razviti obrambni sistem (Žorž, 2009).

Pri socialnem razvoju se mora otrok naučiti, prepoznati situacije, ko potrebuje stik z drugimi in ko potrebuje umik iz stika (Musek, 2010). Razvajanje na tem področju se pojavi, ko se starši otroku poskušajo predstaviti v idealni podobi, obdani s prijaznim okoljem, vselej pripravljenim na stik z njim in zadovoljevanje njegovih potreb. Razvajan otrok kasneje ne zmore vzpostaviti zdravih socialnih stikov v okolju. Zaradi velikih pričakovanj doživlja nenehna razočaranja, ker okolje ne more uresničiti njegovih pričakovanj. Značilnosti razvajenih otrok so nedružabnost, netolerantnost, zamerljivost (Žorž, 2009).

Do razvajenosti pri čustvenem razvoju pa pride, ko se starši na otrokova čustva ne odzivajo ustrezno. Če je otrok žalosten in joka, ga pretirano pomilujejo, mu nudijo hrano in namesto, da bi iskali vzroke za jok, mu jih potlačijo. Tako za otroka jok počasi izgubi pristno vlogo, vse manj je povezan z žalostjo. Sčasoma otrok vse bolj prekinja stik s svojo izvirno potrebo oziroma željo. Njegova čustva lahko izgubijo globino in intenziteto, postajajo zelo plitva in topa (Žorž, 2009).

Primer razvajenosti s čustvi podaja Juhant (2012), ki pravi, da se otroci jočejo, če jim starši nekaj prepovedo, in starši to takoj razumejo kot otrokovo nesrečo, potem pa otroku nemudoma izpolnijo željo. Tukaj vidimo neustrezen odziv staršev na otrokovo čustvovanje. Razvajeni otroci menijo, da imajo nekakšno naravno pravico do sreče, do izpolnitve svojih želja in da se drugi nepravilni, če jim tega ne omogočijo.

Žorž (2009) omenja še nekatere druge vidike razvajenosti, ki se lahko pojavijo na duhovni ravni, ko govorimo o pojmi življenja, svobode, odgovornosti, ljubezni in sreče. Starši v otroka velikokrat projicirajo lastne želje in mu jih vsiljujejo. Otrok, ki ga starši okupirajo, je najprej ubogljiv, do neke starosti, potem pa postane želja po osamosvojitvi premočna in se postavi zase, vendar tega ni zmožen, ker se ni nikoli naučil. Žorž (2009) razvajenost primerja tudi s težko ozdravljivo boleznijo. Da razvjen človek ozdravi se mora odpovedati vsem privilegijem (bogastvu), ki mu jo nudi razvajenost. Bredehoft (2002) dodaja, da razvjeni otroci pogosto izgubijo občutek razločiti razliko med svojimi potrebami in željami, potrebujejo konstantno stimulacijo in udobje, ki jim ga namenijo drugi. Pogosto ne razvijejo čuta odgovornosti za svoja lastna dejanja in se ne naučijo pomembnih socialnih veščin, kar jih lahko pripelje do disfunkcionalnega mišljenja, povečajo se lahko depresivne misli, kar lahko vodi do težav v šoli in v odnosih. Avtor je izvedel tri študije, v katerih je preučeval dolgoročni vpliv razvajanja v otroštvu. V eni od raziskav je preučeval povezave med razvjenostjo in disfunkcionalnimi odnosi, samozavestjo, zaznavami družine in zadovoljstvom. Navaja nekaj primerov prepričanj, povezanih z razvjenostjo, ki so jih zapisali udeleženci raziskave, ki so v veliki meri lahko povezana s premalo starševske ljubezni in niso tudi nujno samo odraz razvjenosti:

- Težko je biti srečen, čeprav izgledam dobro, sem inteligenčen, bogat in ustvarjalen.
- Moje zadovoljstvo je odvisno od tega, kako radi me imajo drugi ljudje.
- Ne morem biti zadovoljen, če sem zgrešil veliko dobrih stvari v mojem življenju.
- Če sem sam, me to vodi v nezadovoljstvo.
- Če se nekdo ne strinja z mano, to zame pomeni, da me ne mara.
- Moje zadovoljstvo je bolj odvisno od drugih ljudi kot od mene.

V primeru, da starši resnično želijo spremeniti vzgojna ravnanja, to pomeni, da morajo otroku privzgojiti to, česar mu prej niso, in to je odrekanje, potrpežljivost in delavnost. Teh lastnosti razvjen otrok nima, ker mu jih prej ni bilo potrebno razviti (Zalokar-Divjak, 2008).

Bredehoft, Dawson in Morgart (2002) so izvedli študijo, v kateri so opazovali korelacijo med razvjenostjo in starševsko kontrolo. Zapisali so deset prepričanj o starševskem lokusu kontrole (Campis, Lyman in Prentice, 1986), ki najmočneje korelirajo z razvjenostjo. Navedli bomo le nekaj najzanimivejših postavk, ki kažejo, da starši pri svoji vzgoji poskušajo za otroka zelo skrbeti in ugoditi njegovim željam:

- Ponavadi je vse tako, kot si želi otrok.
- Ko delam svoje načrte za delo, izlete, preživljanje časa, se prepričam, da so vseč tudi mojemu otroku.
- Pogosto se zavem, da ko pride do mojega otroka, se zgodi tisto, kar želi otrok.

Musek (2010) je v raziskavi, kjer je preučeval povezanost psihičnega blagostanja in vrednot, ugotovil, da izsledki njegove raziskave govorijo v prid obema pomembnima teorijama psihičnega blagostanja, hedonistični teoriji in telični teoriji. Psihično blagostanje je povezano z zadovoljevanjem bazičnih (fizioloških) potreb in z uresničevanjem in zadovoljevanjem ciljev, idealov potreb. Mogoče bi to lahko povezali z zgoraj omenjeno teorijo (Zalokar-Divjak, 2008), da imajo otroci nizko psihično blagostanje, ker niso navajeni odrekanja, potrpežljivosti in delavnosti, ter posledično ne morejo doseči vrednot, ki pa pozitivno korelirajo s psihičnim blagostanjem.

Brown (2004) je v raziskavi, kjer je preučevala vpliv družinske strukture in odnosov v družini na dobro počutje otrok, ugotovila, da je zapletenost družinskih odnosov negativno povezana z blagostanjem otrok. Žorž (2009) dodaja, da pri sprtih starših pogosto pride do razvajenosti, saj starši poskušajo otroka pridobiti na svojo stran in ga obdarujejo z različnimi darili in ugodnostmi, ali pa se skušajo otroku odkupiti za storjeno kazen in krivico.

2 NAMEN DELA IN HIPOTEZE

Namen zaključne naloge je podrobneje raziskati področje psihičnega blagostanja pri otrocih v povezavi z vzgojo oziroma vzgojnim stilom in sindromom razvajenosti. Želimo raziskati povezave med dimenzijami zadovoljstva z življenjem vprašalnika SWLS-C (Gadermann, Schonert-Reichl in Zumbo, 2010) z dimenzijami preobilja (materialne razvajenosti), pretirane nege (telesna razvajenost) in popustljivosti staršev (duhovna razvajenost), vprašalnika OIOS (Clarke in Dawson, 2002) in vzgojnimi slogi po vprašalniku PBI (Parker, Tupling in Brown, 1979) ter analizirati, kako se te lastnosti izražajo na izbranem vzorcu. Cilj je ugotoviti, katere dimenzije se med seboj povezujejo in dokazati, da lahko nekatere dimenzije sindroma razvajenosti z zadovoljstvom z življenjem korelirajo negativno, druge pozitivno. In, da vzgojni slog statistično pomembno korelira s sindromom razvajenosti.

Naših hipotez je pet:

H1: Popustljivi vzgojni stil pozitivno korelira z razvajenostjo.

Vodipevec Kolar (2010) je v svoji analizi, ki jo je izvedla na izbranih slovenskih šolah, ugotovila, da je narcizem produkt permisivne vzgoje. Starši poskušajo otroku prirediti okolje v katerem niso deležni nobenih frustracij, nudijo mu ugodje in zadovoljitev vsem njegovim željam. To se kasneje kaže v narcističnem obnašanju otrok. Otroci so nespoštljivi, ošabni, se hvalijo, niso empatični. Dosegli bi radi čim boljše ocene z malo truda, želijo uveljavljati lastno voljo, niso samokritični, poskušajo spremeniti pravila v svojo korist. Žorž (2009) navaja precej podobnosti med pojmom narcisa in razvajenca. Pravi da sta to samoljubneža. Narcisoiden otrok ima o sebi oblikovano podobo in se postavlja v ospredje. Razvajenec pa nima jasne podobe o sebi, vendar še vseeno sebe postavlja v ospredje in si želi, da mu drugi ugodijo.

H2: Materialna razvajenost otrok je v negativni korelaciji z njihovim zadovoljstvom z življenjem.

Brickman in Campbell (1971; po Diener 2000) ponavljata ugotovitve evlucijskih psihologov, saj sta ugotovila, da s povečanjem imetja in dosežkov ljudi rastejo tudi njihova pričakovanja.

Ko dosežemo nek cilj, čutimo zadovoljstvo, vendar nam to ni dovolj, kmalu se pojavi nov cilj, ki si ga želimo uresničiti. V današnjem svetu imamo velikokrat visoke standarde in si želimo biti popolni, zato dostikrat izgubimo priložnost, da smo srečni in zadovoljni. Tudi pri otrocih, ki imajo veliko dobrin in ustrežljive starše, je tako (Zadel, 2013).

H3: Duhovna razvajenost otrok je v negativni korelaciji z njihovim zadovoljstvom z življenjem.

Bredehoft (2001) pravi, da razvajeni otroci pogosto izgubijo občutek razločiti razliko med svojimi potrebami in željami, potrebujejo konstantno stimulacijo in udobje, ki jim ga namenijo drugi. Pogosto ne razvijejo čuta odgovornosti za svoja lastna dejanja in se ne naučijo pomembnih socialnih veščin, kar jih lahko pripelje do disfunkcionalnega mišljenja, povečajo se lahko depresivne misli, kar lahko vodi do težav v šoli in v odnosih. Avtor je izvedel študijo, v katerih je preučeval dolgoročen vpliv razvajanja v otroštvu. Ugotavljal je povezave med razvajenostjo in disfunkcionalnimi odnosi, samozavestjo, zaznavami družine in zadovoljstvom. Ugotovil je, da so duhovno razvajeni otroci bolj nezadovoljni v svojem življenju, ne znajo biti sami, hitro dobijo občutek, da jih kdo ne mara in so odvisni od soljudi. Popolne podpore bližnjega ne morejo imeti vedno, zato so pogosteje nezadovoljni, kot tisti, ki duhovno niso razvajeni.

H4: Telesna/socialna razvajenost otrok je v pozitivni korelaciji z njihovim zadovoljstvom z življenjem.

Bredehoft, Dawson in Morgart (2002) so izvedli študijo, v kateri so opazovali korelacijo med razvajenostjo in starševsko kontrolo. Zapisali so deset prepričanj o starševskem lokusu kontrole (Campis, Lyman in Prentice, 1986), ki najmočneje korelirajo z razvajenostjo.

H5: Razvajenost otrok je v pozitivni korelaciji z njihovim zadovoljstvom.

Tudi to hipotezo lahko podkrepimo z ugotovitvijo, da otroci, ki jih starši 'razvajajo' s pretirano skrbjo, so sicer zelo zadovoljni s svojim življenjem, ker imajo zadovoljene vse potrebe, kar je eden pomembnih dejavnikov blagostanja, o katerem sta govorila že npr. Freud in Maslow (Maslow, 1954).

3 METODE

3.1 Vzorec

V raziskavi so bili otroci moškega in ženskega spola, ki obiskujejo osnovno šolo. Uporabili smo namenski vzorec. Ta način vzorčenja udeležencev smo izbrali zato, ker menimo, da so otroci v 4. in 5. razredu dovolj razviti za reševanje vprašalnika, niso pa prestari, ker smo želeli pri naši raziskavi raziskovati v obdobju otroštva. Menili smo, da bomo v tej populaciji dobili uporabne rezultate. Namensko vzorčenje je bilo uporabljeno tudi zato, ker smo na tak način hitro prišli do ustreznih udeležencev. Sodelovalo je 121 udeležencev, od tega 58 moških in 63 žensk. Najnižja starost anketiranih oseb je bila 9 let, najvišja pa 11 let.

3.2 Pripomočki

Uporabili smo Lestvico zadovoljstva z življenjem (Satisfaction with life scale Children SWLS-C) avtorjev Gadermann, Schonert-Reichl in Zumbo (2010), ki meri splošno zadovoljstvo z življenjem otrok. Predstavlja kognitivni aspekt zadovoljstva z življenjem. Rezultat na lestvici lahko označimo kot posameznikovo globalno oceno kvalitete svojega življenja glede na osebne kriterije. Lestvico sestavlja pet postavk, na katere mora udeleženec odgovoriti na lestvici od 1 (sploh ne drži) do 5 (popolnoma drži). Za skupni rezultat seštejemo odgovore na vseh petih postavkah. Pavot in Diener (1993) navajata dobre koeficiente notranje konsistentnosti ($\alpha = 0,79$ do $0,89$ in zanesljivost v času (test-retest = $0,50$ do $0,84$). Avsec in Musek (2006) pa navajata koeficient notranje konsistentnosti $\alpha = 0,83$.

Za merjenje odnosa in vedenja staršev (ali skrbnikov) smo uporabili PBI (Parental Bonding Instrument) avtorjev Parker, Tupling in Brown (1979), ki preko otrok meri vedenje staršev. Z vprašalnikom merimo dve dimenziji: starševska skrb (ang. »care«) in pretirana zaščita staršev (ang. »overprotection«). Vprašalnik sestavlja 25 postavk. 12 jih meri starševsko skrb in 13 pretirano zaščito staršev. Glede na rezultate vprašalnika starše lahko razporedimo v štiri kvadrante: ljubeče-omejevalni slog, nadzor brez naklonjenosti, optimalno starševstvo, brezbrizno starševstvo. Ljubeče omejevalni slog pomeni visoko prisoten faktor skrbi in zaščite, nadzor brez naklonjenosti pomeni visoko prikazan faktor zaščite in nizek faktor skrbi. Optimalno starševstvo po modelu je, kadar je visoko razvit faktor skrbi in nizko razvit faktor zaščite. Brezbrizno starševstvo pa, kadar sta oba faktorja nizka. Meja za določitev visokega ali nizkega faktorja skrbi je 25,5 točk, za faktor zaščite pa je meja 13 točk.

Za merjenje razvajenosti smo uporabili vprašalnik OIOS (Indicators of Overindulgence Scale) avtorjev Bredehoft, Clarke in Dawson (2002). OIOS je vprašalnik s 14 postavkami,

ki meri starševsko razvajanje s pogleda otroka (katerekoli starosti). Izmerimo lahko tri poddimenzije: preobilje (preveč oblačil, igrač, privilegijev, ugodja), pretirana nega (pretirana ljubečnost, delati stvari za otroka) in popustljivost (preveč svobode, brez pravil). Po kalkulacijah določenih za analizo vprašalnika v navodilih izračunamo izraženost posamezne dimenzije razvajenosti. Splošno razvajenost dobimo s seštevkom vseh treh dimenzij. Meja za visoko razvit faktor razvajenosti je pri seštevku točk večjem od 49, za socialno razvajenost mora bit seštevek višji od 35 in za duhovno razvajenost 21 točk. Pri splošni razvajenosti rezultat med 0 in 89 uvrščamo kot nerazvajenost, 90 do 105 kot malo razvajenost, 106-121 kot zelo razvajeno in 122-220 ekstremno razvajeno. Bredehoft (2007) navaja zelo dobro notranjo konsistentnost (Chronbach test) $\alpha = 0.81$ za celotno skalo in 0.76 za preobilje, 0.45 za pretirano nego in 0.76 za popustljivost. Avtor je naredil tudi test-retest zanesljivost, ki je za celotno skalo 0.86, za preobilje 0.79, za pretirano nego 0.71 in za popustljivost pa 0.81. Vprašalnik ni javno dostopen zato smo avtorja zaprosili za dovoljenje, za uporabo. Vprašalnik smo prevedli iz angleščine.

3. 4 Postopek

Raziskavo smo izvedli v 4. in 5. razredu osnovne šole. Učencem smo s pomočjo razredničark najprej razdelili soglasja staršem, da njihov otrok lahko sodeluje v raziskavi, ki so jih izpolnjena vrnili. Vsi učenci, katerih starši so soglašali s sodelovanjem, so po naših navodilih in ob naši prisotnosti izpolnili vse merske inštrumente. Opozorili smo jih, da to ni preverjanje znanja in da so vsi odgovori pravilni, zato morajo odgovarjati iskreno in resnično. Povedali smo jim tudi, da je vprašalnik anonimen, kar pomeni, da nihče ne bo vedel, kateri odgovori so od katerega učenca. Če med reševanjem česa niso razumeli, so dvignili roko in nas vprašali. Za reševanje so udeleženci porabili približno 15 minut. Dobljeni podatki so bili obdelani z ustreznimi statističnimi metodami s pomočjo programa SPSS. Dobljene rezultate smo interpretirali v skladu s teorijo.

4 REZULTATI

V tem poglavju so prikazani rezultati vprašalnikov. Najprej smo prikazali opisno statistiko vseh vprašalnikov. V nadaljevanju pa prikazujemo zanesljivost in veljavnost vprašalnikov ter Spearmanove korelacije med spremenljivkami »zadovoljstva z življenjem« in dimenzijami razvajanja ter Kruskal-Wallisov test med dimenzijami zadovoljstva z življenjem in razvajenosti.

4.1 OPISNA STATISTIKA

Tabela 4.01

Opisna statistika o udeležencih pri vprašalnikih SWLS, PBI, OIOS

N = 121	N	Mi	Max	M	SD	Z-S	Z-K	K-S
	n							
SWLS	121	5	25	19,02	3,87	-0,86	1,31	0,12*
Starševska skrb	121	8	36	26,02	5,15	-0,77	0,71	0,09*
Pretirana zaščita	121	2	29	14,02	5,57	0,44	0,08	0,09*
Materialna raz.	121	22	69	42,47	9,69	-0,29	-0,04	0,07
Telesna raz.	121	25	84	52,27	12,00	0,16	-0,39	0,16*
Duhovna raz.	121	8	40	28,45	6,46	-0,64	0,64	0,05
Spl. Razvajenost	121	56	171	125,33	20,25	-0,22	0,37	0,04

Opombe: K-S = Kolmogorov-Smirov, Z-s = koeficient asimetrije, Z-k = koeficient sploščenosti, *p < 0,05

Iz tabele 4.01 je razvidna opisna statistika vseh treh vprašalnikov. Razberemo lahko, da so posamezniki v splošnem visoko zadovoljni s svojim življenjem. Med vzgojnimi stili staršev prevladuje visoka starševska skrb ($M > 25$) in dokaj nizka pretirana zaščita otrok ($M < 15$). Udeleženci so ekstremno razvajeni, saj so pri postavki splošna razvajenost dosegli povprečno 125,33 točk. O materialni razvajenosti, lahko rečemo, da je blago izražena, socialna razvajenost je pomembno izražena, najvišje pa je izražena vzgojna razvajenost. Koeficient asimetrije in koeficient sploščenosti povesta, ali so podatki porazdeljeni normalno in če se vrednosti gibljeta med -2 in +2. Vidimo, da so Z vrednosti pri vseh dimenzijah med določeno mejo. Torej je porazdelitev podatkov pri vseh dimenzijah po teh dveh testih normalna (George in Mallery, 2010). Za dodatno preverjanje smo uporabili še Kolmogorov-Smirov test normalnosti test nam poveste, ali je porazdelitev pri elementih normalna ali nenormalna. Da so podatki porazdeljeni normalno, mora biti nivo tveganja $p > 0,05$. Zadovoljstvo z življenjem, starševska skrb, pretirana zaščita in telesna razvajenost so glede na K-S test porazdeljeni normalno. Ostale dimenzije pa glede na K-S test niso porazdeljene normalno. Zaradi nestandardne razporeditve smo morali izvesti Spearmanov korelacijski test.

Tabela 4.02

Opisna statistika o udeležencih pri vprašalniku PBI

	F	F (%)
Ljubeče omejevalni	34	28,1
slog	23	19,0
Nadzor brez kontole	54	44,6
Optimalno	10	8,3
starševstvoBrezbrižn	121	100
o starševstvoSkupaj		

Opombe: f = absolutna frekvenca, F = relativna frekvenca

Iz tabele 4.02 je razvidna opisna statistika udeležencev pri vprašalniku PBI. Pri udeležencih prevladuje optimalno starševstvo, najmanj pa je izraženo brezbrižno starševstvo.

4.2 VELJAVNOST VPRAŠALNIKA

Ker smo vprašalnik prevedli, smo preverili njegovo veljavnost. Spearmanovakorelacija med vsemi elementi je visoka, zato lahkozaključimo , da je vprašalnik veljaven.

Tabela 4.03

Zanesljivost prevedenega vprašalnika OIOS

Cronbachova α	Cronbachova α na osnovi standardiziranih postavk	N
0,723	0,741	14

Opombe: N = numerus

Cronbachov korelacijski koeficient nam pomaga pri določevanju zanesljivosti vprašalnika. Za dobro zanesljivost merskega elementa so primerne vrednosti $\alpha > 0,7$. Iz tabele 4.03 vidimo, da je koeficient alfa 0,723, zato je vprašalnik zanesljiv.

4.3 SPEARMANNOVI KORELACIJSKI TESTI

Tabela 4.04

Prikaz Spearmanove korelacije med postavkami vprašalnikov SWLS, PBI in OIOS

	SWLS	MR	DR	TR
MR	0,12			
DR	0,16	0,06		
TR	0,20*	0,18	0,49**	
SR	0,20*	0,52	0,80**	0,73**
SK	0,49**	0,24**	0,08	0,08
ZAS	-0,35**	-0,24**	-0,09	0,08

Opombe: ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$, SWLS = zadovoljstvo z življenjem, MR = materialna razvajenost, DR = duhovna razvajenost, TR = telesna razvajenost, RAZ = razvajenost, SR = splošna razvajenost, SK = skrbna vzgoja, ZAS = pretirana zaščita

V tabeli 4.04 so prikazane korelacije med elementi vseh vprašalnikov SWLS in OIOS. Preverili smo jih s Spearmanovim testom, ki meri moč povezave med dvema spremenljivkama in ne predpostavlja linearne povezanosti spremenljivk in enakomernosti frekvenčne porazdelitve, prav tako z njim lahko izračunamo stopnjo povezanosti nezveznih spremenljivk. Zavzame lahko vrednosti med 1 in -1, kjer 1 predstavlja pozitivno povezanost in -1 predstavlja negativno povezanost. Iz tabele lahko razberemo, da je zadovoljstvo z življenjem v pozitivni korelaciji s telesnim razvajanjem in splošno razvajenostjo. Iz tabele lahko razberemo, da je materialna razvajenost v pozitivni korelaciji s pretirano zaščito in v negativni korelaciji s skrbno vzgojo.

4.3 KRUSKAL WALLIS KORELACIJSKI TESTI

Tabela 4.05

Prikaz Kruskal Wallis testa med postavkami vprašalnika SWLS in OIOS

		Materialna razvajenost	Duhovna razvajenost	Socialna razvajenost	Splošna razvajenost
SWLS	Chi-Square	40,38	44,92	15,91	65,63
	df	37	43	11	63
	p	0,32	0,39	0,15	0,39

Opombe: ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$, SWLS = zadovoljstvo z življenjem,

Do statističnih povezav pride, če je $p < 0,05$. Iz tabele 4.05 je razvidno, da med zadovoljstvom z življenjem in dimenzijami razvajenostjo ni prišlo do statistično pomembnih povezav.

Tabela 4.06

Prikaz Levisovega testa med postavkami vprašalnika SWLS in OIOS

	Levenov test	P
SWLS	1,292	0,281
Materialna razvajenost	1,119	0,344
Duhovna razvajenost	2,478	0,065
Socialna razvajenost	1,126	0,341
Splošna razvajenost	0,355	0,785

Iz tabele 4.06 vidimo, da med dimenzijami razvajenosti in vzgoje ne pride do statistično pomembnih povezav, ker $p < 0,05$. Levisov test smo uporabili, ker je robusten na odstopanja od normalnosti.

5 INTERPRETACIJA

V raziskavi smo želeli ugotoviti, kako otroci doživljajo svoje zadovoljstvo z življenjem v primerjavi z vzgojo staršev in razvajenostjo. V raziskavi smo merili vzgojo z elementi pretirane skrbnosti in pretirane zaščite staršev. Razvajanje otrok pa smo merili z elementi pretiranega obilja, ki ga starši namenjajo svojim otrokom in jih tako materialno razvajajo, s popustljivostjo, s katero starši svojim otrokom dovolijo veliko svobode in uveljavljanja lastne volje, s čimer otroke duhovno razvajajo, in s pretirano skrbjo, s katero otroke telesno razvajajo.

Iz rezultatov lahko razberemo korelacije med zadovoljstvom z življenjem, starševskim vzgojnim pristopom in razvajenostjo.

Za starševsko skrb je značilno, da otroku izkazujejo topla in prijetna čustva, z njim govorijo s toplim in prijaznim tonom, so nežni in ljubeznivi. Z otrokom se radi pogovarjajo in razpravljajo ter ga nasmejejo. Pomagajo mu toliko, kolikor jih potrebuje in ga velikokrat pohvalijo (Parker, idr. 1979). Statistično pomembne povezave med starševsko skrbjo in razvajenostjo nismo zasledili. Prav tako tudi ne pri starševski pretirani zaščiti otrok, za katero je značilno, da za svoje otroke ne želijo, da odrastejo. Poskušajo nadzirati vse, kar otrok počne, ne spoštujejo njegove zasebnosti in so nagnjeni k temu, da svoje otroke zaščitijo in razvajajo. Pogosto takšni starši poskušajo narediti svojega otroka odvisnega od njih in otrok se počuti, kot da ne more skrbeti zase, če staršev ni v bližini. Takšni starši ne želijo, da bi se otrok sam odločal in počel tisto, kar ima rad. Tudi statistično pomembnih povezav med pretirano zaščito staršev in razvajenostjo otrok v naši raziskavi nismo opazili. Glede na izraženost spremenljivk starševske skrbne vzgoje in pretirane zaščite smo starše razdelili na štiri področja vzgoje. Ljubeča prisila (visoko izražena skrb in nadzor), neljubeča kontrola (nizko izražena skrb in visoko izražena kontrola), optimalna vzgoja (visoko izražena skrb in nizko izražena kontrola) in malomarna vzgoja (nizko izražena skrb in nizko izražena kontrola). Tudi glede na štiri področja vzgoje smo ugotovili, da ne pride do statistično pomembnih korelacij med vzgojnimi pristopi in razvajenostjo otrok.

Zato smo na podlagi dobljenih rezultatov prvo hipotezo (Popustljivi vzgojni stil pozitivno korelira z razvajenostjo) s katero smo preverjali, povezanost vzgoje in razvajenosti, zavrnil, saj do statistično pomembnih povezav med dimenzijami ni prišlo. Žorž (2009) navaja precej podobnosti med pojmom narcisa in razvajenca. Po raziskavi, ki jo je izvedla Vodopivec Kolar (2010), pa je narcizem produkt permisivne vzgoje. Starši poskušajo otroku prirediti okolje, v katerem niso deležni nobenih frustracij, nudijo mu ugodje in zadovoljitev vseh njegovih želja. Otroci so nespoštljivi, ošabni, se hvalijo, niso empatični. Dosegli bi radi čim boljše ocene z malo truda, želijo uveljavljati lastno voljo, niso samokritični, poskušajo spremeniti pravila v svojo korist. Na drugi strani pa so Bredenhof,

Mennicke, Potter in Clarke (1997; po Bredehoft, 2007), ugotovili, da permisivni starši niso nujno tudi starši, ki razvajajo otroke. Ugotovili so tudi obratno, da starši, ki razvajajo, ne uporabljajo nujno permisivnega vzgojnega stila. Ugotovili so, da so starši, ki razvajajo, lahko oboje, permisivni in avtoritarni. Slednja ugotovitev se ne ujema z rezultati naše raziskave, saj dimenziji skrbi in pretirane starševske zaščite otrok, kar sta po Žoržu (2006) tudi glavni sestavini permisivne vzgoje, ki temelji na pretirani negi in skrbnosti z po Milivojevič (2014) neprestanim izkazovanjem ljubezni, nista v statistično pomembni korelaciji s splošno razvajenostjo. Slednje dodatno potrjuje tudi ugotovitev, da permisivni vzgojni stil ni v pozitivni korelaciji z razvajenostjo.

Na tem mestu pa je zanimivo omeniti, da je skrbna vzgoja v močni pozitivni korelaciji ($p < 0,01$) s preobiljem, ki je dimenzija razvajenosti. Kar se ujema s trditvijo Žorža (2006), ki pravi, da je permisivna vzgoja povezana z mišljenjem, da se bo otrok idealno razvijal, če mu bo okolje vse nudilo, in Zadelom (2013), ki pravi, da veliko staršev skrbi, da se otroku v življenju ne bi kaj hudega zgodilo in da bi imel vse, kar si želi. Starši s skrbno vzgojo otroku torej velikokrat nudijo preveč dobrin, ki jih ne potrebuje.

Naslednje štiri preučevane povezave se nanašajo na elemente razvajanja otrok in zadovoljstva z življenjem. Po Bredehoft (2006) razvajanje razdeli na materialno razvajanje, vzgojno razvajanje in socialno/telesno razvajanje.

Bredehoft (2006) o materialnem razvajanju govori, kadar starši poskrbijo, da ima otrok veliko oblačil, igrač, ugodnosti in privilegijev. Starši pri materialnem razvajanju skrbijo tudi za otrokove aktivnosti, mu ponujajo in organizirajo razne krožke, športne aktivnosti in tabore. Za starše, ki otroka materialno razvajajo, je bistvenega pomena, da otrok uživa. V raziskavi smo ugotovili, da udeleženci dosegajo razmeroma nizke rezultate na področju materialne razvajenosti. Z drugo hipotezo (Materialna razvajenost otrok je v negativni korelaciji z zadovoljstvom otrok) smo preverjali povezanost materialnega razvajanja in zadovoljstva pri otrocih. Naše ugotovitve se ne ujemajo z ugotovitvami Žorža (2006; 2009), ki pravi, da so razvajeni otroci do drugih zelo zahtevni in egoistični. Zanje so zelo pomembne materialne dobrine, ker dobijo izkušnjo, da so v življenju najpomembnejše, vso pozornost usmerjajo vanje, svet vrednot pa jim postane tuj in so z življenjem le s težko zadovoljni. Avtor opozarja tudi na odnos do oblačil, ki si jih materialno razvajeni kopicijo vedno več in več. Prav tako v odnosu do denarja, ki si ga želijo imeti čim več, hkrati pa z njim ne znajo pravilno ravnati in so posledično nezadovoljni. Iz rezultatov lahko razberemo, da do statistično pomembnih povezav med preobiljem in zadovoljstvom z življenjem v naši raziskavi ni prišlo. Na podlagi ugotovitev drugo hipotezo zavrnamo.

Do takšnih ugotovitev je v raziskavi lahko prišlo zaradi subjektivnega odgovarjanja udeležencev, ki mogoče niso podali točnih odgovorov. V današnjem času težko ocenimo

svoje materialno stanje, prav tako si lahko pridevnik »veliko« vsak razlaga po svoje. Nekateri tako količine igrač, preobilja, dobrin niso ocenili s pridevnikom veliko, nekateri pa so lahko že malo dobrin skozi svoje oči ocenili za veliko. Prav tako udeleženci v različnih okoljih lahko drugače vrednotijo materialne dobrine.

Takšni rezultati za nas pomenijo, da materialne dobrine niso tiste, zaradi katerih smo zadovoljni ali nezadovoljni. Čeprav velikokrat mislimo, da si zadovoljno in srečno življenje lahko kupimo z materialnimi dobrinami in v primeru otroka z igračami, privilegiji.

O tako imenovanem duhovnem/vzgojnem razvajanju Bredenhof (2006) govori, kadar starši otroku ne postavljajo pravil, obveznosti, mu dovolijo veliko svobodo in v skrajnih primerih celo dominanco v družini. Takšnim otrokom ni potrebno opravljati obveznosti, ki bi od njih morale biti pričakovane in jih opravljajo drugi otroci, zato je tudi prikrajšan za številne spretnosti, ki bi mu lahko koristile v nadaljnjem življenju. Od takšnih otrok starši ne pričakujejo, da bodo pomagali pri opravljanju hišnih opravil, dovolijo jim, da prevzamejo vodilno vlogo v družini, vendar se od njih ne pričakuje nobene večje odgovornosti. Takšni otroci nimajo pravilno definiranih pojmov o svobodi, pomenu življenja, odgovornosti, ljubezni in sreče. Do statistično pomembnih povezav med starševsko popustljivostjo in zadovoljstvom z življenjem otrok v naši raziskavi ni prišlo, zato tretjo hipotezo (Duhovna razvajenost otrok je v negativni korelaciji z njihovim zadovoljstvom z življenjem) zavrnilo. Takšni rezultati kažejo, da preveč svobode in življenje brez pravil otroka ne naredi zadovoljnega, kot si starši velikokrat predstavljajo. Otroku potrebuje pravila in omejitve, da se lahko kasneje v življenju spoprijema s težavami in frustracijami, ki mu jih življenje prinese. Takšna razvajenost lahko pripelje tudi v primanjkljajev na različnih področjih, kar se lahko že takoj kaže kot nezadovoljstvo z življenjem.

O socialni/telesni razvajenosti pa po Bredenhofu (2006) govorimo, kadar starši otroku posvečajo preveč ljubezni, nežnosti in pozornosti, ter v imenu ljubezni starši za otroka naredijo stvari, ki bi jih otrok lahko oziroma bi jih moral narediti sam. Na socialni ravni starši otroka lahko razvajajo s pretirano skrbjo, da bo ravno prav oblečen, neumazan in ga ne bo zeblo. Otroci, katerih starši jih 'razvajajo' s pretirano skrbjo, so sicer zelo zadovoljni s svojim življenjem, ker imajo zadovoljene vse potrebe, kar je eden pomembnih dejavnikov blagostanja, o katerem sta govorila že npr. Freud in Maslow (Maslow, 1954). To lahko potrdimo tudi z rezultatom v naši raziskavi, kjer je vidna pozitivna korelacija zadovoljstva z življenjem in socialnega razvajanja pri stopnji tveganja $p < 0,01$. Takšni otroci imajo odlično zadovoljene vse potrebe, vendar njihov organizem postane premalo odporen na vse zunanje življenjske razmere, ki se nenehno spreminjajo. Nimajo razvitih sposobnosti soočiti se z zunanjimi nevarnostmi in razviti obrambni sistem (Žorž, 2006). Na

podlagi zgornjih ugotovitev lahko četrto hipotezo (Socialna razvajenost je v pozitivni korelaciji z zadovoljstvom z življenjem otrok) potrdimo. Ljudje smo bitja, ki potrebujemo človeški stik in bližino. Tudi po Maslowu (Kompore, 2008) so potrebe po varnosti in pripadnosti med pomembnejšimi. Zadovoljene osnovne potrebe pa otroka pripeljejo do zadovoljstva. Zato je pri otrocih varnost in ljubeč odnos bližnjega pomemben dejavnik povezan z zadovoljstvom z življenjem.

Z zadnjo, peto, hipotezo (Razvajenost otrok je v pozitivni korelaciji z njihovim zadovoljstvom) smo želeli preveriti povezavo med razvajenostjo in zadovoljstvom otrok. Po evolucionističnih teorijah Buss (2009; Zadel, 2013) trdi, da ko dosežemo nek cilj, čutimo zadovoljstvo. Če starši svoje otroke razvajajo imajo več možnosti, da zadovoljijo vse svoje morebitne potrebe in so posledično zadovoljni. Rezultati kažejo, da je splošna razvajenost v pozitivni korelaciji z zadovoljstvom z življenjem pri stopnji tveganja $p < 0,01$, s čimer H_5 potrdimo. Kot pa smo že pri razlagi prejšnjih hipotez omenili, korelacija statistično ni značilna za povezavo z materialnim in vzgojnim razvajanjem. Pozitivno korelacijo z zadovoljstvom z življenjem lahko glede na rezultate opazimo samo pri dimenziji socialne razvajenosti. Takšni rezultati kažejo, da je razvajenost v splošnem povezana z zadovoljstvom z življenjem. Kot že prej bi tukaj omenili dobro zadovoljene potrebe, ki otroka pripeljejo do zadovoljstva z življenjem.

V nadaljnjih raziskavah bi za natančnejše rezultate bilo potrebno izboljšati izbiro vzorca, ga povečati in razširiti na različne kraje, ne samo na eno osnovno šolo. Primernejše bi bilo, če bi zbirali podatke med učenci različnih šol ali naključno izbranimi otroki. Nadaljnje analize bi morale preučiti tudi razločevanja med vzgojnimi stili staršev s kakšnim drugim vprašalnikom, ki direktno meri permisivno, avtoritativno in avtoritarno vzgojo. Zanimiva bi bila tudi primerjava razvajenosti s kakšnim drugim vprašalnikom, ki meri blagostanje, mi smo se osredotočili samo na zadovoljstvo z življenjem. Tema je aktualna in pomembna, saj se v sodobni družbi lahko velikokrat srečamo z razvajenimi otroki. Knjiga Razvajenost – rak sodobne vzgoje, avtorja Bogdana Žorža nam je dala še dodatne spodbude za pisanje zaključne naloge na to temo. Zaključna naloga bo v prvi vrsti lahko služila staršem, vzgojiteljem in učiteljem pri njihovem delu, jih informirala in jim bo v pomoč v težavah povezanih s psihičnim blagostanjem ali razvajenostjo. Rezultati raziskave bodo staršem lahko iztočnica pri vzgoji, da bodo otroke vzgajali v pravo smer, če bodo želeli, da so srečni in zadovoljni.

Podobna raziskava v Sloveniji še ni bila izvedena, zato bo zaključna naloga lahko spodbuda za raziskovanje te problematike.

6 SKLEPI

Raziskovanje zadovoljstva z življenjem kot tudi vzgoje pri otrocih je v zadnjih letih v porastu. Ljudje smo se ponovno začeli bolj zanimati za srečo ter iskati načine, kako biti čim bolj zadovoljni v življenju. Starši velikokrat poskušajo vzgajati v imenu ljubezni, skrbi in ugodja ter otrokom s tem ponuditi več, kolikor zares potrebujejo. Opazimo lahko veliko število priročnikov in člankov v različnih revijah, ki poskušajo staršem svetovati o pravih načinih vzgoje. V povezavi s tem lahko v vrtcih in osnovnih šolah opazimo vedno večje število vedenjsko problematičnih otrok. Razvajenost je sicer nezaželena tema. V tuji literaturi največ uporabljajo besedno zvezo sindrom razvajenosti, z raziskovanjem katerega se ukvarjata predvsem Bredehoft, Dawson in Clarke, (2002). V Sloveniji pa raziskave, ki bi se dotikala razvajenosti v povezavi z vzgojnimi slogi in zadovoljstvom z življenjem, nismo zasledili.

Namen zaključne naloge je bil s primerjavo različnih dimenzij razvajenosti otrok in vzgojnih slogov staršev ugotoviti povezave med vzgojnimi slogi in dimenzijami razvajenosti ter slednje povezati tudi z zadovoljstvom z življenjem pri otrocih. Ta namen smo dosegli in zavrnilo hipotezo, ki govori, da je permisivna vzgoja v pozitivni korelaciji z razvajenostjo otrok ter hipotezo, ki pravi, da je duhovna razvajenost otrok v negativni korelaciji z njihovim zadovoljstvom z življenjem. Potrdili smo tudi hipotezo, ki pravi, da je razvajenost v pozitivni korelaciji z zadovoljstvom z življenjem pri otrocih. Hipotezo, ki se dotika materialne razvajenosti in pravi, da je materialna razvajenost otrok v negativni korelaciji z njihovim zadovoljstvom, pa smo zavrnilo.

V nadaljnjih raziskavah bi za natančnejše rezultate bilo potrebno izboljšati izbiro vzorca in se ne omejiti samo na eno okolje, eno šolo, ampak bolj splošno v različnih okoljih, da bi vključili tako otroke iz mestnega, kot tudi iz vaškega okolja. Tako bi dobili rezultate čim bolj mešane populacije. Zanimivo bi bilo v raziskavo vključiti tudi mnenje staršev, da bi še starši ocenili svojo vzgojo in razvajenost svojih otrok, ne samo otroci. Menimo, da bi bile nadaljnje bolj obširne raziskave lahko v pomoč staršem in učiteljem za lažje razumevanje zadovoljstva otrok in razvajenosti preko vzgoje. In ne pozabimo:

*Sreča ni v glavi in ne v daljavi,
ne pod palcem skrit zaklad.
Sreča je, ko se delo dobro opravi.
In ko imaš nekoga rad.*
(Tone Pavček)

7 LITERATURA IN VIRI

Avsec, A. (b. d.). Psihično blagostanje. [power point]. Pridobljeno s: http://psy.ff.uni-lj.si/media/datoteke/Psihicno_blagostanje.pdf

Avsec, A. in Kavčič, T. (2012). Merske značilnosti slovenske oblike Vprašalnika usmerjenosti k sreči (OTH). *Psihološka obzorja*, 21, 7–18.

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.

Bernik, I. (2004) Slovensko javno mnenje, povej, kdo srečen v deželi je tej. V Slovenkam S Slovenkami in Slovenci na štiri oči. Malnar, B. in Bernik, I. (ur.) 175 – 193. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Boykin McElhaney, K., & Allen, J. P. (2001). Autonomy and adolescent social functioning: The moderating effect of risk. *Child development*, 72(1), 220-235.

Bredehoft, D. J., Dawson, C., & Clarke, J. I. (2002). Relationships between childhood, overindulgence, family cohesion and adaptability, self-esteem, dysfunctional attitudes, and locus of control in parents. *Manuscript submitted for publication*.

Bredehoft, D. J., MENNICKE, S. A., Potter, A. M., & Clarke, J. I. (1998). Perceptions attributed by adults to parental overindulgence during childhood. *Journal of Family and Consumer Sciences Education Volume*, 16 (2).

Brim, O. G. (1975). Childhood social indicators: Monitoring the ecology of development. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 119(6), 413-418.

Brown, S. L. (2004). Family structure and child well-being: the significance of parental cohabitation. *Journal of Marriage and Family*, 66(2), 351-367.

Buss, M. D. (2009) Evolutionary psychology (third edition). Boston, MA 02116: Pearson Education, Inc.

Clarke, D., J. in Dawson, C. (2002). *Overindulged: Indicators of Overindulgence Scale (OIOS) Bredehoft*

Csomortáni, D. Z. (2011). Impacts of parental overprotection to psychosocial development in childhood and adolescence. *Practice and Theory in Systems of Education*, 6(3), 263-281.

Darling, N. (1999). Parenting Style and Its Correlates. ERIC Digest. <https://www.ericdigests.org/1999-4/parenting.htm/>

Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., in Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment*, 49(1), 71-75.

Diener, E., Lucas, R. E. in Oishi, S. (2002). Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction. V C. R. Snyder in S. R. Lopez (ur.), *The handbook of positive psychology* (str. 63–73). New York: Oxford University Press.

Donaldson, S. I., Csikszentmihaly, M. in Nakamura, J. (2011). *Applied Positive Psychology: improving everyday life, health, schools and society*. New York: Routledge.

Durayappah, A. (2011). The 3P model: A general theory of subjective well-being. *Journal of Happiness Studies*, 12(4), 681-716.

Gadermann, A. M., Schonert-Reichl, K. A., & Zumbo, B. D. (2010). Investigating validity evidence of the satisfaction with life scale adapted for children. *Social Indicators Research*, 96(2), 229-247.

Gaulin, Steven J. C., McBurney, Donald H. (2004) *Evolutionary psychology* (second edition). New Jersey 07458: Pearson Education, Inc.

George, D., in Mallery, P. (2010). *SPSS for Windows step by step. A simple study guide and reference* (10. Baski).

George, L. K. (2010). Still happy after all these years: Research frontiers on subjective well-being in later life. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, gbq006.

Godek, I. (1950). The "spoiled child". *AJN The American Journal of Nursing*, 50(12), 773.

Ibuka, M. (1992). *V vrtcu bo morda že prepozno*. Ljubljana: Založba Tangram.

Juhant, M. (2012). *Srečni otroci: manj kot recept in več kot nasvet za vzgojo predšolskih otrok*. Praše: Čmrlj.

Juhant, M., Levč, S. (2011). *Varuh otrokovih dolžnosti*. Mavčiče: Čmrlj.

Jurič, S. (2009). Povezanost partnerske navezanosti staršev z njihovimi vzgojnimi stili. *Psihološka obzorja*, 18(1), 63-87.

Juul, J. (2009). *Družinske vrednote: življenje s partnerjem in otroki*. Radovljica: Didakta.

Kompare (2008). *Uvod v psihologijo: Učbenik za psihologijo v 2. letniku gimnazijskega izobraževanja*.

Lepečnik Vodopivec, J. (2007) Koko starpi doživljajo vzgojo v družini – vzgojni stili v družini danes. *Sodobna pedagogika* (58), 182-195.

Lundgren, A. (2010). The Well Being of Children Following Parental Separation and Divorce Research Consortium. *Women Against Violence: An Australian Feminist Journal*, (22), 59.

- Mak, A. S. (1994). Parental neglect and overprotection as risk factors in delinquency. *Australian Journal of Psychology*, 46(2), 107-111.
- Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2009). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstveno raziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Marten, C. (2012). Overindulgent Parenting: When Too Much Becomes Not Enough.
- Marušič, A., Temnik, S., Musek, J., Marušič, Ž., Ziherl, S., Zaletel-Kragelj, L., & Miholič, P. (2009). *Javno duševno zdravje*. Celjska Mohorjeva družba.
- McIntosh, B. J. (1989). Spoiled child syndrome. *Pediatrics*, 83(1), 108-115.
- Milivojević, Z. (2008). *Emocije: Razumevanje čustev v psihoterapiji*. Psihopolis institut: Novi Sad.
- Milivojević, Z. (2014) Vzgoja v očeh psihoterapevta, pogledi in praksa različnih pristopov; Ideologija o srečnem otroštvu in popustljiva vzgoja. Kranj: Inštitut za realitetno terapijo. (273-285)
- Moškrič, B.(1997). The Meeting of Two Systems: A Systemic Approach to Separation Anxiety in Little Children Entering the Nursery Department of the Kindergarten (Part I), *Psihološka obzorja* (1997), Vol. 6/4: 65 - 78. Društvo psihologov Slovenije;
- Musek, J. (2005a). Generalne dimenzije osebnosti in subjektivno emocionalno blagostanje. *Anthropos*, 1, 319–338.
- Musek, J. (2008). Dimenzije psihičnega blagostanja. *Anthropos*, 1, 139–160.
- Musek, J. (2010). *Psihologija življenja*. Ljubljana: Inštitut za psihologija osebnosti
- Musek, J. (2015). *Osebnost, vrednote in psihično blagostanje*. Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Musek, J., in Avsec, A. (2002) Pozitivna psihologija: subjektivni (emocionalni) blagor in zadovoljstvo z življenjem. *Anthropos*, 34 (1-3): 41-68
- Musek, J., in Avsec, A. (2006). Osebnost, samopodoba in psihipno zdravje. *Anthropos*, 1-2, 51-75.
- Newman, B. M., & Murray, C. I. (1983). Identity and family relations in early adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, 3(4), 293-303.
- Parker G. Tupling, H. in Brown, L.B. (1979). A Parental Bonding Instrument. *British Journal of Medical Psychology*, 52, 1-10.
- Peček-Čuk, M., Lesar, I. (2009). *Moč vzgoje*. Ljubljana: Tehniška založba Slovenije.

Rigby, K., & Slee, P. T. (1993). Dimensions of interpersonal relation among Australian children and implications for psychological well-being. *The Journal of social psychology*, 133(1), 33-42.

Rodrigo, M. J., Byrne, S., & Rodríguez, B. (2014). Parenting styles and child well-being. In *Handbook of child well-being* (pp. 2173-2196). Springer Netherlands.

Rodrigo, M. J., Byrne, S., & Rodríguez, B. (2014). Parenting styles and child well-being. In *Handbook of child well-being* (pp. 2173-2196). Springer Netherlands.

Ryff, C. D. (1989). Happiness Is Everything, or Is It? Explorations on the Meaning of Psychological Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57,1069–1081.

Ryff, C. D., & Singer, B. H. (2013). Know thyself and become what you are: A eudaimonic approach to psychological well-being. In *The exploration of happiness* (pp. 97-116). Springer Netherlands.

Seligman, M. E. (2011). Flourish: A visionary new understanding of happiness and wellbeing. New York: Free Press. Seligman, M. E. P. in Csikszentmihalyi, M. (2000).

Shapiro, L. E. (2003). *Ščepec preventivne: kako preprečimo težave, preden se sploh pojavijo*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Shimoff, M., & Kline, C. (2009). *Happy for no reason: 7 steps to being happy from the inside out*. New York: Simon and Schuster.

Shucksmith, J., Hendry, L. B., in Glendinning, A. (1995). Models of parenting: Implications for adolescent well-being within different types of family contexts. *Journal of adolescence*, 18(3), 253-270.

Sigman, I. (2012) Razmažena generacija : kako uništavamo budućnost naše dece. Novi Sad: Psihopolis institut.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (2000). Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Stegmüller, N., & Bakračević Vukman, K. (2012). Zadovoljstvo z življenjem v povezavi s pozitivnim in negativnim čustvovanjem v srednji in pozni odraslosti: raziskava na slovenskem vzorcu odraslih. *Anthropos*, 1(44), 31-54.

Strojin, M. (2006). Otroci potrebujejo mejo. Ljubljana: Otroci d.o.o.

Suldo, S. M., Riley, K. N., & Shaffer, E. J. (2006). Academic correlates of children and adolescents' life satisfaction. *School Psychology International*, 27(5), 567-582.

Uhan, S. (2004). Kakovost življenja v razširjeni Evropi. V Slovenkam in Slovencem na štiri oči. (ur.) Malnar, B. in Bernik, I. 195 – 212. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Vitulić, H. S. (2004). *Značilnosti razvoja razumevanja temeljnih čustev od zgodnjega otroštva do mladostništva.*

https://www.researchgate.net/profile/Helena_Vitulic/publication/266489619_Znacilnosti_razvoja_razumevanja_temeljnih_custev_od_zgodnjega_otrostva_do_mladostnistva/links/56cc7ecf08ae1106370d9527.pdf

Vodopivec Kolar, K. (2010). Narcizem kot produkt permisivne vzgoje—analiza situacije v izbranih slovenskih šolah. *Anthropos*, 42(2/3), 221-250.

Zadel, A. (2013). Tretji obraz: priročnik za razumevanje otrok in sebe. Ljubljana: Društvo Kros.

Zalokar-Divjak, Z. (2000). Vzgajati z ljubeznijo. Krško: Gora s.p.

Zalokar-Divjak, Z. (2008). Otroci, mladostniki, starši. Krško: Gora.

Zalokar-Divjak, Z. (1996). Vzgoja JE...NI znanost. Ljubljana: Educy d.o.o.

Zill, N., & Brim, O. G. (1975). *Childhood social indicators*. Foundation for Child Development.

Žiberna, A. (2011). *Analiza variance in linearna regresija*. Pridobjeno s: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/media/gradiva/delavnice2011/Analiza%20variance%20in%20linearna%20regresija.pdf>

Žorž, B. (2009). Razvajenost: rak sodobne vzgoje. Celje: Celjska Mohorjeva družba.